Hakikat Çiçekleri

Ezhar-ı Hakikat

Ali Emiri Efendi

HAKİKAT ÇİÇEKLERİ

(EZHÂR-I HAKİKAT)

Ali EMÎRÎ

ALİ EMİRÎ EFENDİ (1857-1924) KİMDİR?

Müellif Ali Emirî Efendi 1857'de Diyarbakır'da doğdu. İlk tahsilini orada yaptı. Başta Ahmed Hilmi Efendi olmak üzere zamanının meşhur müderrislerinden dersler aldı. Kısa zamanda Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrendi. Bu arada eski tarzda şiirler de yazmaya başladı. Ülkenin çeşitli yerlerinde maliye müfettişliği görevinde bulundu. Bu sırada 'rütbe-i ula sınıfı sanisi' nişanı ile taltif edildi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra kendi isteği ile emekli oldu. Emekliye ayrıldıktan sonra Milli Tetebbular Encümeni, Tasnif-i Vesaik-i Tarihiyye Encümeni başkanlığı ile Tarihi Osmani Emcümeni üyeliği yaptı. 23 Ocak 1924'te İstanbul'da öldü. Mezarı Fatih Camii haziresindedir.

Hayatı boyunca gittiği her yerde kitap toplayan Ali Emirî Efendi, ilmi ve edebi faaliyetlerini emekli olduktan sonra daha da artırmıştır. Orta seviyede bir şair, usta bir münekkid olan Ali Emirî Efendi'nin asıl büyük yanı, hayatı boyunca toplamış olduğu paha biçilmez değerde kitaplardan oluşan kütüphanesini, Fatih'te Feyzullah Efendi Medresesi'nde kendi kurduğu Millet Kütüphanesi'ne bağışlamasıdır. Bu kütüphaneye çoğu nadir ve tek nüsha olan 16 bin cilt eser vakfetmiş, ölümüne kadar da bu kurumun başkanlığını yapmıştır. Onun en değerli hizmetlerinden biri de, Kaşgarlı Mahmud'un o güne kadar ele geçmeyen Divan-ı Lügati-t Türk adlı eserini bulması ve ilim âleminin hizmetine sunmuş olmasıdır.

Te'lif eserlerinden bazıları şunlardır:

Levamiü'l-Hamidiyye (İstanbul, 1312); Cevahirü'l-Müluk (İstanbul, 1319); Tezekire-i Şuara-yı Âmid (İstanbul 1327); Ezhar-ı Hakikat (İstanbul 1334); Osmanlı Vilayat-ı Şarkiyyesi (İstanbul 1334).

İşkodra Şairleri; Yanya Şairleri; Yemen Hatıratı; Osmanlı Şairleri gibi sayısı otuzu bulan diğer eserleri ise yayımlanmamıştır. Bunlardan bazıları da kaybolmuştur. Ayrıca yazma halinde bir de divanı vardır.

Te'lif eserlerinden başka yayımladığı eserleri ve dergileri ile bu dergilerde çıkan önemli makaleleri de vardır.[1]

1 Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 2/390-391, İstanbul-1989.

Hakikat Çiçekleri

Ezhar-ı Hakikat

Müellif:
Ali Emirî Efendi

Sadeleştiren:
Abdulkadir DEMİR

HAKİKAT ÇİÇEKLERİ (EZHÂR-I HAKİKAT)

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-9944-125-30-7

Yayın Numarası
212

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ağustos 2007

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Kaynak Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Hayatın cilveleri her gün hatta her an değişik tebessüm eder insana. İnsan ise çoğu zaman bunların arkasında gizlenen hikmeti göremediği ve bilemediği için bazen ağlar, bazen de güler, kimi zaman da şaşkın ve dalgın bir şekilde olaylara bir anlam verememenin kararsızlığı içinde bakar durur.

Halbuki Yüce Yaratıcı yarattığı her şeyi bir hikmetle ve bir gaye ile yaratmıştır. O, abes ve gayesiz hiçbir şey yaratmamıştır. İnsanoğlu şayet dikkatini ve hassasiyetini ortaya koyarak, nefsinin ve benliğinin karanlık ortamından kurtulup, mânâ ve hikmet boyutuna geçerek olayları değerlendirmeyi başarabilirse bu hikmet ve mânâyı sezecek, O'nun büyüklüğü ve kudreti karşısında iki büklüm olacak ve kâinatla bütünleşecektir.

Kâinattaki bu manayı keşfeden insan hem en mutlu, hem de en güçlü insandır. Çünkü kâinatı ve onun sahibini tanıyan insan her şeye O'nun adıyla bakacak, O'nun adıyla konuşacak ve O'nun adıyla hareket edecektir. Dolayısıyla da her şey onun emrinde ve onun hizmetinde olacaktır. Bir sarayda sultan adına hareket eden bir kişi ne kadar mutlu ve güçlü ise, kâinat sultanını tanıyan insan da bu dünyada öylece mutlu, huzurlu ve güçlüdür.

Akıllı olan ve düşünen insan, bahçesinde dolaştığı sarayın sahibini tanır, onunla tanışır, sarayın her türlü güzelliğinden ve nimetinden istifade etmeye çalışır. Nefsine uyan, kendini beğenmiş ve kendine güvenen insan ise, baş kaldırmak, isyan etmek, eksiklik ve noksanlık aramakla meşgul olduğu için hem huzur-

suz ve tedirgindir, hem de bir zaman sonra, askerler tarafından tutuklanarak sultanın huzuruna çıkarılacak ve her şeyden hesaba çekilecektir.

İşte elinizdeki bu eser, sarayın bahçesinde Sultan adına gezen ve gördüğü her şeydeki güzelliği anlamaya çalışan bir akıl sahibinin müşahede ve tespitlerinden ibarettir.

Müellif Ali Emirî, Osmanlı'nın son zamanlarında pek çok eser kaleme almış çok değerli bir Devlet-i Âl-i Osman mensubudur. En küçük zamanlarını dahi değerlendirme azmi ve düşüncesi içinde olan bir insandır. Bu çalışma da böyle bir bakışın ve değerlendirmenin ürünüdür.

Seksenli yılların başında Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde boş kaldığımı hissettiğim zamanlarda okulun kütüphanesine giderek zamanımı değerlendirme çalışmaları sırasında, kendimi böyle bir eseri okuma ve yeni nesle aktarma gayreti içinde buldum. Bir çırpıda okuduğum, daha sonra da sadeleştirdiğim bu eserde Ali Emirî, hikmet penceresinden hayata baktığında, gördüklerini ve hissettiklerini kaleme almış, olabildiğince bir tevazu ve mahviyet içinde okuyucularının hizmetine arz etmiştir. Ben de aynı his ve düşüncelerle size bu eseri takdim ediyorum.

Eserin daha anlaşılır olması düşüncesiyle, her paragraf ya da cümlenin altında günümüz Türkçesiyle anlaşılabilecek metni verilmiştir. Ayrıca, mananın kısıtlanmaması için kitabın sonuna sözlük eklenmiştir. Böylece, isteyen okuyucuların, kelimelerin anlamlarıyla yeni ve farklı manalara ulaşabilmelerine imkan sağlanmıştır.

Hikmetine uygun bir çalışma olması dileğiyle....

Abdulkadir DEMİR
Sincan/ANKARA/1999

EZHÂR-I HAKİKAT

Her şey için bir zaman-ı tecelli vardır. Vâki olan tecrübeme nazaran insan istediği şeyi her zaman istediği gibi yazamıyor.

Vâkıa zamanının, fikrinin müsâit olmadığı zamanlarda insan cebr-i nefs ile bazı şeyler yazabilir ise de sınâi harâret ve bazı âlât vâsıtasıyla mevsimsiz yetiştirilen meyve ve şükûfe gibi nükhet ve letâfeti, hâl-i tabiîsinde ve mevsiminde yetişmiş olanlara muâdil olmuyor.

"Ezhâr-ı Hakikat" nâmı altında bir takım küçük cümlelerden ibaret bulunan böyle bir eser-i nâçiz yazmak hatırıma gelmezdi. Gariptir ki zaman bir iki gün içinde şöyle bir vesile ile yazdırıverdi.

Dersaâdetten aldığım emir üzerine "Berat" sancağında kâin "Luşna" kazasında bazı tahkikât icrasına gitmiştim.[1] Mevsim bahar idi. Vazife-i memuriyete az ve çok bir mânia teşkil etmemek fikriyle yanıma mütalâa edecek kitap almadım.

Luşna'da tahkikat zamanlarının gayrinde evkât-güzâr olmak için kitap aramaya mecbur oldum. Fakat nerede?

Topu iki yüz haneden ibaret olup henüz bir iki sene zarfında merkez kaza olan Luşna'da[2] şâyân-ı mütalâa kitap mı bulunur?

---

1 Yanya ve İşkodra vilâyetleri mâliye müfettişliğinde bulunduğum esnâda idi.

2 Buradan vaktiyle meşhur Kurt Ahmet Paşa zuhur etmiştir. Berat'ta mektep, kütüphâne gibi âsâr-ı hayriyesi vardır. Kütüphânesini ziyaret ve bazı kitapları mütalâa ve kıymettar gördüğüm kütüb-i mevcûdesinin bir defterini ahzetmiştim. Bu liste hâlâ yanımda mevcuttur.

Akşamları kasabanın haricine çıkar, hayran hayran manâzır-ı eşyaya nigerân olurdum.

Hiç unutamam, kasabanın haricine çıktığım birinci akşam Mezke[3]'nin o vâsi sahrâsını yaldızlayan güneş, atılmış pamuk gibi bir şekil alan ufukta gurub ediyordu.

Ben bu azamet ve kudret-i vahdâniyeti seyrederek derin bir dalgıya daldım. Bir de baktım ki güneş gurub etmiş. Kasabanın her hânesinde şem'alar peydâ olmuş, etrafında ise binlerce ateş böcekleri parlamakta bulunmuştur.

Manâzır-ı eşyanın az vakitte böyle birden bire değiştiğini görünce kendi kendime 'bakınız parlak bir cihangirin ufûlü neleri peydâ ediyor' dedim.

Orada pek mebzûl olan şu lâtif böceklerin yaptıkları ateş ta'limlerini seyrettikçe müstağrak-ı şevk ve neş'e olarak Kudret-i Fâtıra'nın şu zayıf mahlûka gayet küçük ve âteşin kanatlarla ihsan eylediği imtiyâz-ı mahsus nazar-ı hayretimi celb etti.

Bir bunlara bir de kubbe-i eflâkı tezyin eden ve her biri cihân-ı azamet olduğu hâlde milyonlara bâliğ olan o şa'şaadar yıldızlara nazar-ı tevhit ile sergerdân bir surette bakıyordum. Saat iki raddelerinde idi. Bu kere de mâh-ı tâbân ortaya atıldı. Eyyâmül-bîyd[4] mürur edeli iki-üç gün kadar olduğu cihetle mikrâz-ı kudret kurs-ı kamerin bir miktarını kat'etmişti.

Bundan yarım saat evvel pehnâ-yı semâvâtı tezyin eden o parlak yıldızların renkleri uçtu.

Bu kere de "Kamer" denilen tâvûs-ı mülemma'-ı pür kudsi, aktâr-ı eflâkda cevelâna başladı. Cenâb-ı mâh-ı münevverin zemine bezl ve ihsan etmeye başladığı nurların bir kısmı ağaçla-

---

3 Merkez kaza olan Luşna, Arnavutluk'un en meşhur ve feyiznâk olan Mezke ovasının vasatında vâkidir. O havâli ahâlisi arasında "Mezke ovası" "Altın ovası" diye meşhurdur.

4 Her arabi ayın on dördü, on beşi.

ra, yapraklara ilişip kaldığı cihetle zemin-i bağ, sevâdî bir şekl-i lâtif aldı.

Nazargâhımda zemin nura müstağrak, semâ nura müstağrak, şeş cihet eşya nura müstağrak idi.

Ben buna hasb-i hâl ederek dedim ki; yanıma kitap almadığım isâbet olmuş. Eğer almış olsaydım böyle gece vakti sahrâya çıkmayacak, kitap mütalâasıyla vakit geçirecektim. Bu vesile ile bana tabiat, kitab-ı kâinatı mütalâa ettiriyor.

Bir müddet sonra ben hâneme avdet ediyordum ve mâh-ı münevver de fezâ-yı nâmütenâhi-i kudrette devam-ı seyahat eyliyordu.

Lisân-ı hâl ile ona dedim ki:

Şu cevelân-ı serbâzâne ve müteferridâneye sakın mağrur olma! Bedriyyetin hilâle, kemâlin zevâle tahavvül ediyor.

Şu mevcudât-ı mutlak içinde kimin miknet ve azameti sermedî ve pâyidâr kalmıştır ki senin de kalsın.

Otuz gün kadar bir müddet-i kalîle içinde ne kadar şekl-i gûna gûna girip çıktığını düşün de ibretbîn ol!

Bâki-i lâyezâl olan ne sensin ve ne de senin iktibâs-ı nur-ı kemâl ettiğin âfitâb-ı cihantâbdır.

Ancak Hay bî zevâl olan odur ki, size o nur-ı kemâli ve bize de vahdâniyetini tasdik için akıl ve hayatı ihsan etmiştir.

Ben bu güftü gûyu icra ve:

Her şey "Emirî" halik (helâk) olur, bir Hüdâ kalır.
Derk eyledim hakikat-ı encâm-ı hilkati.

beytini kıraat eylediğim esnada ikâmetgâhımın kapısı önüne gelmiştim. İşte Luşna'da bulunduğum birkaç gün için geceleri mütalâa edecek böyle bir kitab-ı hakikat bulmuştum.

Lâkin gündüz olunca ifâ-yı vazife-i memuriyet bir iki saatlik sarf-ı mesâiye münhasır idi.

Nehâran boş kaldığım saatler o kadar sıkılıyordum ki târif edemem. Nihâyet hâlî bulunduğum vakitlerde Luşna yadigârı olmak üzere muhtasar bir şey tahririni münasip gördüm.

Az vakitte meydana gelmek için kısa cümleler yazmak hususu hatıra geldi.

Şimdiye kadar böyle cümel yazmakla me'luf olmadığım gibi örnek ittihaz edecek yanımda kitap dahi yok.

Buna da memnun oldum. Çünkü kimseyi taklit olmayıp mahsul-ü hakiki-i vicdandan ibâret oldu.

Vazife-i memuriyet vakitleri müstesnâ olmak üzere kırk sekiz saat zarfında şu cümleler meydana geldi. Enzâr-ı ihvanda kabûle karin olursa bahtiyarım.

Eâzım-ı ümemin bu bapta pek çok kelâmı dürer-i barî vardır. O gibi zevât-ı kibârın cümel-i hikmet-i nessârları mevcûd ve meşhûd olduğu hâlde bu abd-i âcizin nazargâh-ı urefâya bu yolda bir eser-i kem-kıymet irâe ve ithaf etmekliğim hususundaki cür'et-i haksârâneyi bî sûd görmek isteyenler gülistân-ı letâfeti tezyin eden envâ-ı şukûfe-i nazar-rübâ arasında bazı sebze-i kembehânın dahi mevcud bulunması kabilinden add ile mazhar-ı afv ve müsâmaha buyurmalarını temenni eylerim.

Ve minellahi't-tevfîk.

Ali EMÎRÎ

HAKİKAT ÇİÇEKLERİ

Her şey için bir ortaya çıkış zamanı vardır. Edindiğim tecrübeme göre insan, istediği şeyi her zaman istediği gibi yazamıyor.

Gerçi zamanının ve fikrinin müsâit olmadığı zamanlarda insan kendini zorlamak suretiyle bazı şeyler yazabilirse de bu, serada mevsimsiz olarak yetiştirilen meyve ve çiçekler gibi, koku ve güzelliği doğal hâlinde ve mevsiminde yetişmiş olanlara denk olmuyor.

Ezhâr-ı Hakikat (Hakikat Çiçekleri) adında bir takım küçük cümlelerden ibâret bulunan böyle önemsiz bir eser yazmak hatırıma gelmezdi. Gariptir ki, zaman bir iki gün içinde şöyle bir vesile ile yazdırıverdi.

İstanbul'dan aldığım emir üzerine Berat sancağında bulunan Luşna kazasına bazı soruşturmalar yapmak üzere gitmiştim.[5] Mevsim bahar idi. Memurluk görevime az veya çok bir engel oluşturmaması düşüncesiyle yanıma okumak için kitap almadım.

Luşna'da soruşturmaların dışında kalan zamanlarda vakit geçirmek için kitap aramaya mecbur kaldım. Fakat nerede?

Topu topu iki yüz hâneden ibâret olup henüz bir iki sene içinde merkez kaza olan Luşna'da[6] okumaya değer kitap mı bulunur?

---

5 Yanya ve İşkodra vilâyetleri mâliye müfettişliğinde bulunduğum sırada idi.

6 Buradan zamanında meşhur Kurt Ahmet Paşa çıkmıştır. Berat'ta okul, kütüphâne gibi hayırlı eserleri vardır. Kütüphânesini ziyaret etmiş ve bazı kitapları okumak ve önemli gördüğüm mevcut kitapların bir defterini almıştım. Bu liste hâlâ yanımda mevcuttur.

Akşamları kasabanın dışına çıkar hayran hayran doğanın manzaralarını seyrederdim.

Hiç unutamam, kasabanın dışına çıktığım ilk akşam Mezke'[7]nin o geniş ovasını yaldızlayan güneş, atılmış pamuk gibi bir şekil almış olan ufukta batıyordu.

Ben bu bir, tek olan Yaratıcı'nın büyüklüğünü ve kudretini gösteren manzarayı seyrederek derin bir düşünceye daldım. Bir de baktım ki, güneş batmış, kasabanın her evinde mumlar yakılmış, etrafımda ise binlerce ateş böcekleri parlayıp duruyor.

Tabiatın görünümünün kısa sürede böyle birdenbire değiştiğini görünce kendi kendime 'Bakınız, eşyaya hâkim olan parlak bir varlığın kayboluşu nelerin ortaya çıkmasına sebep oluyor.' dedim.

Orada pek çok olan şu hoş böceklerin ateş danslarını seyrettikçe sevinç ve neşeyle dolmuş olarak Yüce Yaratıcı'nın şu zayıf yaratığa gayet küçük ve ateşli kanatlarla verdiği, kendine has yapısı çok dikkatimi çekti.

Bir bunlara bir de gökyüzünü süsleyen ve her biri bir büyük âlem olduğu hâlde milyonlara ulaşan o parlak yıldızlara Allah'ın bir ve tek olduğu düşüncesiyle hayranlık içinde bakıyordum. Saat iki sıralarında idi. Bu kez de o parlak hâliyle ay ortaya çıktı. Eyyâm'ül Biyd (kameri ayların 13. 14. 15. günleri) geçeli iki üç gün olduğu için kudret makası ayın yuvarlağının bir miktarını kesmişti.

Bundan yarım saat önce gökyüzünün tamamını süsleyen o parlak yıldızların renkleri uçtu.

Bu defa da Kamer, 'Ay' denilen parlak ve bembeyaz tavus, gökyüzünde dolaşmaya başladı. O mübarek ve nurlu ayın yeryüzüne bol bol göndermeye başladığı ışıkların bir kısmı ağaçlara,

---

7 Merkez kaza olan Luşna, Arnavutluk'un en meşhur ve çok bereketli olan Mezke ovasının ortasında bulunmaktadır. O yöre halkı arasında "Mezke ovası" "Altın ovası" diye meşhurdur.

yapraklara takılıp kaldığı için yeryüzü, karaltılı, hoş bir şekil aldı.

Benim gözümde yeryüzü nurla dolmuş, gökyüzü nurla dolmuş ve altı yönden bütün eşya nurla kaplanmıştı.

Ben bunu düşünerek dedim ki; yanıma kitap almadığım çok iyi olmuş. Eğer almış olsaydım böyle gece vakti ovaya çıkmayacak, kitap okumakla vakit geçirecektim. Bu vesile ile bana tabiat, kâinat kitabını okutturuyor.

Bir müddet sonra ben evime dönüyordum. Nurlu ay da Allah'ın yarattığı sınırsız gökyüzünde yoluna devam ediyordu.

Hâl dili ile ona şöyle dedim:

"Şu gökyüzünde korkusuzca ve tek başına dolaşmanla gururlanma. Bedir hâlin hilâle, olgunluğun yokluğa dönüşüyor. Şu varlık âlemi içinde kimin kuvveti ve büyüklüğü sürekli ve kalıcı olmuştur ki, senin ki de olsun!

Otuz gün kadar kısa bir zaman içinde ne kadar çok şekilden şekile girip çıktığını düşün de ibret al!

Sonsuz ve ebedi olan ne sensin ne de senin o engin ışığından faydalandığın ve dünyayı aydınlatan güneştir.

Ancak ölümsüz ve daima diri olan odur ki, size o mükemmel ışığı ve bize de birliğini tasdik için akıl ve hayatı vermiştir.

Ben bu düşünceler içinde:

Her şey yok olur bir Hüdâ kalır ey Emîrî

Anladım yaratılışın nihâyetindeki asıl hikmeti.

beytini okuduğum sırada kaldığım yerin kapısı önüne gelmiştim. İşte Luşna'da bulunduğum birkaç gün için, geceleri okuyabileceğim böyle gerçek bir kitap bulmuştum.

Fakat gündüzleri memurluk görevini yapmak, sadece bir iki saatlik bir çalışma gerektiriyordu.

Gündüzleyin boş kaldığım saatlerde o kadar sıkılıyordum ki, tarif edemem. Nihâyet boş bulunduğum zamanlarda Luşna hatırası olmak üzere az bir şey yazmayı uygun gördüm.

Kısa sürede bitirebilmek için kısa cümleler yazma fikri aklıma geldi.

Şimdiye kadar böyle cümleler yazmaya alışık olmadığım gibi yanımda örnek alacak kitap da yoktu.

Buna da memnun oldum. Çünkü kimseyi taklit etmeyip gerçek bir vicdanın eseri oldu.

Görevde olduğum vakitler dışında kırk sekiz saatlik bir süre içinde şu cümleler meydana geldi. Kardeşlerimin görüşlerinde geçerli bir yeri olursa mutlu olacağım.

Bu milletin büyüklerinden bu konuda pek çok, inci gibi söz söyleyenler vardır. Bu gibi büyük insanların hikmet dolu sözleri ortada iken bu fakirin, âriflerin görüşlerine böyle kıymetsiz bir eser sunması ve ortaya koyması konusundaki perişan cesaretimi faydasız görmek isteyenlerin; güzel gül bahçesini süsleyen göz alıcı çiçek çeşitleri arasında kıymetsiz yeşillikler bulunması türünden sayılmakla bağışlama ve hoşgörü göstermelerini dilerim.

Başarı Allah'tandır.

ALİ EMÎRÎ

HARF-İ ELİF

1– Allah-ü Azimü'ş Şân'a hulûs-i vicdan ile ibadet, peygamberi zi-şâna râbıta-i iman ile muhabbet ve vatana kemâl-i ciddiyetle hizmet edenler, insanların en âkıl ve kerim ve fâzıllarıdır.

(En üstün ve en yüce olan Allah'a samimiyetle ve içtenlikle ibadet edenler, şanlı peygambere iman bağı ile sevgi besleyenler, vatana en ciddi ve en güzel şekilde hizmet edenler, insanların en akıllı, en cömert ve en faziletlileridirler.)

2– İstiâne zamanında kuzu koyuna, koyun sürüye, sürü çobana, çoban sahibine koşar. Bunların cümlesi bir vazife ve ikdâm ile mükellef olmakla beraber netice-i müteselsilesi Cenâb-ı Rabb-ül âleminden istimdâda çıkar.

(Yardıma ihtiyaç duyulduğu zamanda kuzu koyuna, koyun sürüye, sürü çobana, çoban sahibine koşar. Bunların hepsi bir görev ve sorumluluk ile yükümlü olmakla beraber neticede hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah'a sığınır ve O'ndan yardım ister.)

3– Ebeveynine itaat etmemiş olan adam tâliinden şikâyet ederse haksızdır.

(Ana-babasının sözünü dinlememiş ve onlara saygı göstermemiş olan kimsenin kaderinden şikâyete hakkı yoktur.)

4– Ebnâ-yı cinsine gadr edenler insan olduklarını düşünmeyenlerdir.

(Dost, akraba ve arkadaşlarına ihânet edenler insan olduklarını düşünmeyenlerdir.)

5– A'mâl-i hile ile müstefît olan mutazarrır olduğundan bîhaberdir.

(Hile ile kazanç sağlamaya çalışan insan, zararda olduğundan habersiz olandır.)

6– Erbâb-ı hasedin vücudu zinde olsa bile ruhu hastadır.

(Hased eden, başkasını çekemeyen insanın vücudu dinç ve sağlıklı olsa bile ruhu hastadır.)

7– Ecdâdından çokça bahsedenler meziyeten iflâs edenlerdir.

(Ecdâdından çokça bahsedenler her türlü iyilik, güzellik ve başarı bakımından bitmiş, tükenmiş olanlardır.)

8– Erbâb-ı kin, ne kadar hoş-âmed ve lâtif ve nerm görünse sözlerine ve iltifatlarına itimat etme. Bunların, çekirdekli pamuk gibi tuhm-i sengîn adâvetleri kulûb-i kâsiyelerinde müstetirdir.

(İçleri kin ve nefret dolu olanlar, ne kadar güzel, iyi ve yumuşak görünseler de sözlerine ve iltifatlarına güvenme. Çünkü bunların düşmanlıkları, sert ve katı olan çekirdeklerini içinde barındıran çekirdekli pamuk gibi katı kalplerinde gizlidir.)

9– Erbâb-ı basiret düşmandan ziyâde dosttan korkar.

(İleri görüşlü ve gerçeği görebilen insanlar, düşmandan çok dosttan korkarlar.)

10– İstitâatından büyük işe başlayanlar, istitâatı dairesinde görebileceği işin cellâdı olurlar.

(Güç ve yeteneğinin üstünde büyük işlere kalkışanlar, güç ve yeteneği çerçevesinde gerçekleştirebileceği işin cellâdı olurlar.)

11– İrtikâb-ı sekâmet edenler kendi hâllerine acımayanlardır.

(Çürük işlerle uğraşanlar kendi hâllerine acımayanlardır.)

12– İstikâmeti i'lâ eden mürtekiplerin gayretidir.

(Doğruluğu ve iyiliği yücelten şey, çirkin işlerle uğraşanların yaptıkları çirkinliklerdir.)

13– Esnâ-yı tahsilde daima birinci çıkmak şâyân-ı takdir ve âferin almakla beraber ona itimat ve tefahhur eylemek evsâf-ı kâfiye olamaz. Nefse aid bir kusur-ı mücerred dahi bunun aksini icab ettirmez. İnsan vatanına sadâkat, ebnâ-yı cinsine hüsn-i hizmet ve âdâb-ı muâşeret ve âmiriyet sıfat-ı memdûhasını ihrâza kudret gibi zâtî, vicdânî evsâf-ı âliye-i maddiye ve havârik-ı ma'neviye ile mümtaz olmak gerekdir. Bu gibileri bulup mevkilerinde istihdâm eylemek daha büyüklüktür.

(Eğitim-öğretim sırasında daima birinci olmak takdir edilecek ve alkışlanacak bir durum olmakla birlikte sadece ona güvenmek ve onunla övünmek yeterli ve güzel bir özellik değildir. İnsanın sahip olduğu bir kusurundan dolayı da bunun aksi gerekmez. -Yani, insan ne sahip olduğu güzelliklerle övünmeli, ne de sahip olduğu noksanlıklardan dolayı kendini küçük görmelidir. Bu davranışların her ikisi de doğru değildir.- Bir insanda asıl olması gerekenler; vatana bağlılık, insana güzel hizmet, terbiye ve görgü kurallarına uymak, maddi manevi, kişisel ve vicdani bütün üstün değerlere ve özelliklere sahip olmaktır. Böylelerini bulup durumlarına uygun iş ve görevlerde vazifelendirmek ise daha büyüklüktür.)

14– İtibâr ve kıymet daima nâdir olanlaradır. Rezâil-i etvâr ashâb-ı mebzûl; ve fezâil-i ahlâk erbâbı nadirdir. Nadirlere iltihâka çalış ki itibâr ve kıymet bulasın.

(İnsanların önem ve değer verdikleri şeyler, daima az bulunanlardır. İnsanlar içerisinde yanlış ve olumsuz tavırlar içinde olanlar pek çok, bunun yanında güzel ahlâk sahibi, faziletli insanlar ise pek azdır. Sen, bu az olanlara katılmaya çalış ki kıymet ve değerin artsın.)

15– Erbâb-ı işret ve sefâhat olanlar haydutların nezdine kendi ayaklarıyla giderler.

(İçki ve eğlenceye düşkün olanlar haydutların yanına kendi ayaklarıyla giderler.)

16– Ahmak olan ihtiyar, sükût ettikçe mertebe-i dirâyete bir kadem takarrüb eder.

(Ahmak olan ihtiyar, sustukça, akıllı insan mertebesine bir adım daha yaklaşmış olur.)

17– İfrât-ı istidât ve zekâya mâlik olanlar tevâzuu târik ve kibir ve gurura münhemik olursa idbâr ve nekbete her an ve dakika muntazır olsun.

(Üstün zekâ ve yeteneğe sahip olanlar, alçak gönüllülüğü terk eder ve gurura sarılırlarsa, küçük düşmeyi ve aşağılanmayı her an beklemelidirler.)

18– İfrât-ı zekâya mâlik isen kendini tehlikeye ilkâ etmemek için Cenâb-ı Hak'tan daima istimdât et.

(Üstün zekâya sahip isen kendini tehlikeye atmamak için Yüce Allah'tan daima yardım istemelisin.)

19– Ekser insan kendi vücudunda saklanan kin, garaz, adâvet, haset gibi binlerle a'dây-ı hâne-gîye hiç ehemmiyet vermez. Halbuki ebnâ-yı cinsinden bir kimsenin kendisine adüv olduğunu hissederse be-gâyet içtinâb eder. Bu ise hakikatte bir kal'a içinde müthiş adüvleri ilkâ ile, hariçten geleni men'e çalışmaya benzer.

(Çoğu insan kendi vücudunda saklı bulunan kin, garaz, düşmanlık ve haset gibi binlerce iç düşmanlara önem vermez. Halbuki insanlardan birinin kendisine düşman olduğunu hissederse bundan son derece kaçınır. Bu durum ise bir kale içinde bulunan müthiş düşmanları bırakıp da dışarıdan gelenleri engellemeye çalışmaya benzer.)

20– En mütefennin, en birinci âlimler mücelledât-ı kütüphane-i Kudret'in birinci sahifesinde ve bizim gibi âcizler ise birinci satırının ilk kelimesindedir.

(En büyük ve en değerli bilginler, Kudret kütüphânesindeki ciltli kitapların birinci sayfasında, bizim gibi âcizler ise birinci satırının ilk kelimesindedir.)

21– Emelsiz ve hâlis olarak hüsn-i hizmet edip mükâfât beklemiyenlerin mükâfâtını Lütf-i İlâhî mütekeffildir.

(Herhangi bir çıkar ve menfaat düşünmeden, samimiyetle ve en güzel şekilde hizmet edip mükâfât beklemeyenlerin mükâfâtına Yüce Allah kefildir.)

22– Emelsiz adam, her emele vâsıl olmuş gibidir.

(Yaptığı hizmetleri ve çalışmaları herhangi bir gizli arzu ve isteğe dayandırmayan insan, aslında bu dürüstlüğü sebebiyle bütün arzularını gerçekleştirme imkânına kavuşmuş sayılır.)

23– İnsan sefâhata müptelâ olmamak için fevkalâde sa'y ve ikdâm etmeli. Lâkin adem-i ibtilâyı kendi himmetinden bilmemeli.

(İnsan, içki ve eğlence gibi kötü alışkanlıklara bulaşmamak için elinden gelen her türlü gayret ve çalışmayı yapmalıdır. Ancak, bu türlü kötü alışkanlıklara bulaşmamış olmayı da kendinden bilmemelidir.)

24– İnsan-ı kâmilin rahatsız zamanı, huzur ve istirahat zamanıdır.

(Her yönden olgun ve mükemmel bir insanın rahatsız olduğu zamanı, kendini rahat ve huzurlu hissettiği zamanıdır. –Çünkü o, bütün zamanını insanlar için ayırmıştır. Onları bırakıp da kendi rahatını düşünmeye başladığında rahatsız ve huzursuz olur.)

25– İnsanlar için sa'y ve ikdâmdan büyük hüner, tevâzudan kıymetli yâr ve yâver ve hüsn-i niyetten âlî birâder yoktur.

(İnsanlar için, çalışmaktan ve ileri görüşlü olmaktan büyük hüner, alçak gönüllü olmaktan büyük yâr ve yardımcı, iyi niyet sahibi olmaktan daha üstün bir birâder yoktur.)

26– İnsanların büyüğü, dünyanın hiçbir şan ve şerefiyle hâl ve mesleğini bozmayandır.

(İnsanların büyüğü, dünyanın hiçbir şan ve şerefiyle, makam ve mevkisiyle, sahip olduğu üstün özellikleriyle, durumunda ve davranışlarında herhangi bir değişiklik olmayandır.)

27– İnsanlar, en âlî madenden zuhur eden cevher-i girân-bahâya benzer. Cevher-i girân-bahânın ise zîver-i fass-ı rağbet ve zînet-i mevki-i ehliyet olması üstâd-ı zü fünûnun dest-i iktidârında tirâşîde ve terbiye olmaya vâbestedir.

(İnsanlar, en üstün bir madenden elde edilen en değerli, eşsiz bir mücevhere benzerler. Bu mücevherin insanlar tarafından çok arzu edilmesi ve beğenilmesi, aynı zamanda takıldığı yerde çok güzel durması ise o mücevheri yapan, işleyen ve süsleyen ustanın o konudaki yetenek ve mahâretine bağlıdır.)

28– İnsanların yekdiğerinden farkı hilkaten ve kıyâfeten olmayıp edeben ve ilmen olduğuna binaendir ki bu farkı, ehl-i bâsâr göremez. Ancak erbâb-ı basiret görür.

(İnsanların birbirinden farkı, şekil ve giyim-kuşam yönünden olmayıp sahip oldukları edep ve bilgi yönündendir. Fakat bu farkı, gözleriyle bakanlar göremezler. Ancak basiret sahibi olanlar –akıl, kalp ve gönül gözüyle bakanlar- görürler.)

29– İnsanlık, beyân ile değil vicdan iledir.

(İnsanlık, yapılan konuşmalarla değil, ancak vicdanın sahip olduğu değerlerle anlaşılır.)

30– Okumak başka, anlamak başkadır.

31– İnsanın tedricen büyüdüğüne ve aklının yavaş yavaş tekemmül etmekte olduğuna taaccüb etmemeli. Azamet-i zemin ve âsuman ve kudret-i masnûât-ı hallâkı kün fe kâne, nazar-ı şâmil ve akl-ı kâmil ile vehleten ve def'aten görülmüş olsa, havsala-i idrak birdenbire kabul ve ihâta edemez. Meselâ tahtanın yontulması, suyun akması, kömürün ateş olması, ateşin yakması, toprağın itidâli, taşların sertliği ve isti'mâli, demirin tab'an galiz ve müessir olması ve hevâm ve haşerât ve vuhûş ve tuyûr ve hayvânâtın ahvâl-i mudâr ve menâfii ve sâir bu misillü milyonlarla masnûât-ı kudret-i rabbâniyenin, nev'i insan bîgâne ve garibi ve hayrân ve sergerdânı kalarak ibretnümâ bir surette helâk olur.

(İnsanın belli bir sistem ve düzen içinde büyümesine ve aklının da yavaş yavaş gelişip olgunlaşmasına şaşmamak gerekir. Çünkü, yeryüzünde ve gökyüzünde, Yüce Allah'ın "ol" emriyle oluveren bunca şeyler, bütün gerçekliği ve çıplaklığıyla hep birden ve âniden görülmüş olsalar, insanoğlunun anlama gücü ve kapasitesi bunu kaldıramaz. Meselâ, tahtanın yontulması, suyun akması, kömürün ateş olması, ateşin yakması, toprağın yumuşaklığı, taşların sertliği ve kullanılışı, demirin yapı olarak sert ve iz bırakıcı olması, böceklerin, haşerelerin, vahşi ve ehli tüm hayvanların faydalı ve zararlı tarafları, bunlardan başka daha milyonlarca, Yüce Allah'ın yarattığı ve idare ettiği varlıklar... İnsanoğlu bütün bunları bir anda görse ve anlasa büyük bir hayranlık ve şaşkınlık içinde kalıp âleme ibret olacak biçimde helâk olur.)

32– İstikâmet ve kelâm-ı hak ile menfûr ve münferid kalmak, istikâmet ve sebât-ı azmi fedâ ile bin encümen-i ikbâle dâhil olmaktan hakikatte hayırlı ve kârlıdır.

(Doğruluk ve doğru sözlülük sebebiyle, toplumda istenmeyen ve tek başına kalan bir insan olmak, bunları terk ederek

büyüklük sevdasında olan binlerce insanın arasında olmaktan daha hayırlı ve kârlıdır.)

33– Evlâdını terbiye etmeye çalışmayan insan, vazife-i übüvvet hususunda hayvanın dûnunda kalır. Zira tuyûr tayarânı, vuhuş meşyi ve hareketi ve sayâdeti yavrularına ta'lim eder. İnsanların dâire-i ta'limi ise bunlara nisbetle ne kadar vâsi' ve mihdir.

(Çocuklarını terbiye etmeye çalışmayan insan, babalık görevini yerine getirme konusunda hayvandan daha aşağıdadır. Çünkü kuşlar uçmayı, vahşi hayvanlar da yürümeyi, hareketi ve avlanmayı yavrularına öğretirler. İnsanların eğitimlerinde öğrenecekleri şeyler ise bunlara oranla çok daha fazladır.)

34– Ehl-i riyâ ile ehl-i hakikatın bir fikir üzere ictima'ı, nur ile zulmetin bir noktada ictima'ı kadar müşkildir.

(Gösteriş maksatlı ve ikiyüzlü olanlarla, yaptıkları işi gerçekçi bir düşünce ile yapanların bir fikir üzerinde anlaşarak bir araya gelmeleri, aydınlık ile karanlığın bir noktada birleşmeleri kadar zordur.)

35– Eyyâm-ı hayatının geçmiş zamanlarını düşünmeyen veya düşünüp de şâyânı takdir bir hizmet-i hamiyetkârânesini görmeyen, en bedbaht bir insandır.

(Hayatının geçmiş günlerini düşünmeyen veya düşünüp de takdir edilecek, beğenilecek bir hizmetini göremeyen, en bedbaht –talihsiz- bir insandır.)

36– Eytâm ve erâmil ve dul kadınlara, ma'lûl ve ihtiyarlara kudreti miktarınca merhamet ve muâvenet etmeyenler mazhar-ı gazab-ı ilâhî olduklarına âgâh olmayanlardır.

(Yetim, bekâr, dul, hasta ve ihtiyarlara gücü yettiği ölçüde merhamet ve yardım etmeyenler, bu hâlleriyle Yüce Yaratıcı'nın gazabına çarpılacaklarının farkında olmayanlardır.)

37– İki sahifelik bir küçük eseri bile istisğâr etme. İnsan-ı

kâmil için Köroğlu masalında dahi ibret alacak ve hatta müstefid olacak şeyler yok değildir.

(İki sayfalık küçük bir eseri bile küçük görme. Çünkü her bakımdan olgunluğa ulaşmış olan bir insan için Köroğlu masalında bile ibret alınacak ve faydalanılacak şeyler yok değildir.)

38– İki ufak gözle mâsivâyı görmeye muktedir olan bir insan, fekk-i ayn ihtimâm ederse cihân-ı ulûm ve maârifin dahi nazar-ı ıttılâına arz-ı mâhiyet-i imkân eylemesi isti'dâtından nasıl me'yus kalır.

(İki ufak gözle bütün âlemi görmeye güç yetiren bir insan, gözlerini açıp dikkatlice bakarsa, bütün ilim ve irfanın, kendilerinde var olan her şeyi onun değerlendirmesine sunduğu bir yetenekten nasıl ümitsiz olur.)

39– İstikâmeti olmayan, her ne kadar etvâr-ı hükûmete vâkıf, âkıl ve kâmil dahi görünse, âkıl-ı hakiki ve kâmil-i ma'nevî olmadığından din ve devlete nâfi' hizmet îfâsına muktedir olamaz.

(Doğru, dürüst ve namuslu olmayan bir insan, her ne kadar devlet işlerinde vâkıf, -becerikli- akıllı ve kâmil görünse de gerçek akla ve manevi olgunluğa sahip olmadığından, din ve devlete yararlı hizmet etmeye güç yetiremez.)

40– İhmâl ve atâlet başka, hazm ve ihtiyât ile teennî-i hakîmâne başkadır.

(İhmalkâr davranmak ve tembellik göstermek başka, sabırlı ve tedbirli olarak dikkatli ve yerli yerince hareket etmek başkadır.)

41– İyi âdem olmak pek güçtür. Fakat her işte vicdan ile müşâvere edildi mi pek kolaylaşır.

(İyi insan olmak pek güçtür. Fakat her işte vicdanın sesine kulak verilirse çok kolaylaşır.)

42– İyi maslahatı fenalaştırmak, mahâret ve meziyet sayılmaz. Çünkü bir binayı yıkmak kolaydır. Lâkin kötü bir şeyi iyileştirmeye muvaffak olmak hüner ve ma'rifettir. Zira yıkılmış bir hâneyi yeniden âbâd ve imâr etmek birçok müşkilâta iktihâm ile hâsıl olabilir.

(Güzel bir şeyi kötüleştirmek hüner ve meziyet sayılmaz. Çünkü bir binayı yıkmak kolaydır. Kötü bir şeyi iyileştirmeyi başarmak, hüner ve marifettir. Zira, yıkılmış bir binayı yeniden yapmak ve düzene koymak birçok zorluğa katlanmakla mümkün olur.)

43– İyi âdeme hiç kimse fenâlık etmez. Çünkü iyi âdem fenalık nedir anlamaz.

(İyi insana hiç kimse kötülük etmez. Çünkü iyi insan kötülük nedir anlamaz –Onun dünyasında kötülüğün adı bile yoktur.)

44– İfrât-ı zekâya mâlik olanlar mâlik-i ifrât-ı zekâ olduklarını bilmez veya bilmek ve bildirmek istemezler ise ducret ve tehâlükten masun kalabilirler.

(Üstün zekâya sahip olanlar, bu durumlarını bilmez veya bilmek ve bildirmek istemezlerse sıkıntıdan ve rahatsız edilmekten korunabilirler.)

45– Emel ve istifâdeyi terk ile hakikatin hâdimi olanlar her işte muvaffak olurlar.

(Herhangi bir art niyet ve çıkar düşüncesi olmadan gerçeğin hizmetçisi olanlar her işte başarılı olurlar.)

46– Âsâr neşrine muvaffak olmayanların ashâb-ı âsâra itiraz etmeleri yolsuz ve haksızlıktır. Bihakkın neşr-i âsâr edenler bu hakka kesb-i istihkâk ederler.

(Bir eser ortaya koyup, onu yayınlamayı başaramayanların,

bunu başaranlara itiraz etmeleri hem uygun değil hem de haksızlıktır. Hakkıyla eser yayınlamayı başaranlar bu hakkı kazanmaya en lâyık olanlardır.)

47– Ekseri muvaffak olanlar vakt-i felâkette son dereceye kadar sabır ve tahammül ile temkinini şaşırmayanlardır.

(Genellikle başarılı olanlar, felâket ve sıkıntı zamanlarında son âna kadar sabır ve tahammül ile tedbiri elden bırakmayanlardır.)

48– Emlâk ve akârını îmar ve tezyin etmeyip de hâliyle bırakmak gafletinde olanlara ya niçin çıplak gezmemekte olduklarını suâl kifâyet eder.

(Taşınır, taşınmaz bütün mallarına gereken önem ve özeni göstermeyip onları kendi hâllerine bırakanlara niçin çıplak gezmediklerini sormak yeterli olur.)

49– Ahlâksız ve deli olanlardan uzak kaçınız. Zira bir deli kırk akıllıyı şaşırtır.

(Ahlâksız ve deli olanlardan uzak durunuz. Çünkü bir deli kırk akıllıyı şaşırtır.)

50– En kolay, herkese nasihat vermek ve en güç, kendi nefsine söz anlatmaktır. Ve en hüner şu müşkili kolaylaştırmaktır.

(En kolay iş, herkese nasihat vermektir. En zor iş, kendi nefsine söz anlatmaktır. Hüner ve marifet ise bu zoru kolaylaştırmaktır.)

HARF-İ BE

51– Başının üstünde top patladığı hâlde korkmayıp titremeyenden, bir bî-kesin hâline merhametle yüreği titreyen daha cesurdur.

(Başının üstünde top patladığı hâlde korkmayıp titremeyenden, bir kimsesizin hâline merhametle yüreği titreyen daha cesurdur.)

52– Bakmak başka, görmek başkadır.

53– Bir eser-i hayır bırakmaksızın toprak altına gidenler, dünyaya gelmeyen takımdandır.

(Hayırlı bir eser bırakmasızın toprak altına gidenler, dünyaya gelmeyen takımdandır.)

54– Bir insan ne kadar mütevâzi ise o kadar âlîdir. Ne kadar müteazzım ise o kadar sefildir.

(Bir insan ne kadar alçakgönüllü ise o kadar üstündür. Ne kadar büyüklük taslarsa o kadar alçaktır.)

55– Bir işe başlamazdan evvel düşünmek, başladıktan sonra düşünmenin tiryâkıdır.

(Bir işe başlamadan önce düşünmek, başladıktan sonra düşünmenin panzehiridir.)

56– Bir tembelin nâgehân bir servete nâil olması, çalışmaksızın vâsıl-ı servet olmak arzusunda bulunanlara bürhân-ı müddeâ olamaz. Çünkü bir körün tesâdüfen bir cevher bulması, bir gözlünün onu takliden gözünü kör etmesini icâb etmez.

(Bir tembelin ansızın bir servete kavuşması, çalışmaksızın servet sahibi olmak isteyenlerin iddialarına bir delil olamaz. Çünkü, bir körün tesâdüfen bir değerli taş –mücevher- bulması, bir gözü görenin onu taklit ederek gözünü kör etmesini gerektirmez.)

57– Bir câhilin söylemekte olduğu galatâtı bir âlim taklid etmek istese âciz kalır. Ya câhil, âlimi taklid etmek isterse var kıyas et.

(Bir cahilin söylediği yalan yanlış şeyleri bir âlim taklit etmek istese başaramaz. Ya câhil, âlimi taklit etmek isterse var kıyas et –karşılaştır ve durumun vehâmetini düşün.)

58– Bir gülistân-ı safâya giren hârından, ve bir gencine-i nimete vâsıl olan tarassud-u mârından gâfil olmamalı.

(Güzel bir gül bahçesine giren dikeninden, bir nimet hazinesini elde eden de onu gözetleyen yılan–çıyandan- gafil olmamalıdır.)

59– Bir sene zarfında güneş, yüzler defa fevkımızda cereyân ve küre-i zemin, ayağımız altında deverân etti. Otlar bitti, ağaçlar yeşillendi, çiçekler açtı, meyvelerin envâı hâsıl oldu. Buğday, arpa ve sâire yetişti. Yedik, içtik, eğlendik, mükevvenâtın bu kadar hizmetlerine bir ivaz yok mu?

(Bir sene boyunca güneş yüzlerce defa üstümüzde dolaştı, yeryüzü ayağımızın altında gezindi. Otlar bitti, ağaçlar yeşillendi, çiçekler açtı, çeşit çeşit meyveler meydana geldi. Buğday, arpa ve diğerleri yetişti. Yedik, içtik, eğlendik. Yüce Yaratıcı'nın bizim

için var ettiği bunca varlıkların bu kadar hizmetlerine bir karşılık, bir bedel, bir ücret yok mu?)

60– Bir günlük geçen ömür az bir şey midir? Başımız üstünde bir hurşid, maşrıkdan mağribe cevelân, zîr-i pâyimizde bir küre-i arz, deverân etti. Şu kadar müsâid bir müddet zarfında vatanına bir hayırlı iş veya ebnâ-yı cinsine bir menfaatli hizmet görmeyen âdem bedbahttır.

(Bir günlük geçen ömür az bir şey midir? Başımız üstünde bir güneş, doğudan batıya gitti gitti geldi, ayağımızın altında yeryüzü, dolaştı durdu. Şu kadar uygun bir zaman zarfında vatanına bir hayırlı iş veya insanlığa bir faydalı hizmet görmeyen insan talihsizdir.)

61– Bir nimeti hâsıl etmekten muhâfaza etmesi müşkildir.

(Bir nimeti korumak, onu elde etmekten daha zordur.)

62– Büyük âdemlerin kelâmlarını takdir ve tesir ettiren, kelâmlarındaki kuvvetten ziyâde hüsn-i niyetleri ve mesleklerinin ulviyetidir.

(Büyük insanların sözlerindeki etki ve beğenilme, sözlerindeki kuvvetten çok iyi niyetleri ve mesleklerinin yüceliğidir.)

63– Bir âdemin kandil-i hayâtı revgân-ı hüsn-i ahlâktan mahrum ise onun hülâsa-i hâli nurdan ziyâde zulmeti irâe eder.

(Bir insanın hayatını aydınlatan kandil, güzel ahlâk yağından mahrum ise onun durumu, aydınlıktan çok karanlığı gösterir.)

64– Bir âdemin aklı ve zekâsı ne kadar çok olursa olsun ve âsârı ne kadar fasih ve beliğ bulunursa bulunsun eczâ-yı vücudu istikâmet ve hüsn-i niyetle muhammer olmaz ise ne kendinden ne de yaldızlı sözlerinden mülk ve millet için bir hayır bekleme. Şeytan akıl ve zekâda yektâ ve melâike-i izâma üstâd-ı bî-hemtâ

ve kurb-i ilâhîde cilve-nümâ iken tard olunarak boğazına tavk-ı lânet geçirildi.

(Bir adamın aklı ve zekâsı ne kadar çok olursa olsun, eserleri ne kadar güzel ve akıcı bulunursa bulunsun, vücudunun her zerresi doğruluk ve iyi niyetle yoğrulmuş olmaz ise ne kendinden ne de yaldızlı sözlerinden vatan ve millet için bir hayır bekleme. Şeytan akıl ve zekâda tek, bütün meleklere eşsiz bir hoca ve Allah katında cilve yapan birisi iken kovularak boğazına lânet halkası geçirildi.)

65– Bir makinenin hüsn-i i'mâline ne kadar dikkat lâzım ise hüsn-i isti'mâline ondan daha büyük dikkat ve gayret lâzımdır.

(Bir makinenin güzel üretilmesine ne kadar dikkat lâzım ise güzel kullanılmasına ondan daha büyük dikkat ve gayret lâzımdır.)

66– Bir kitap meraklısından nadir bir kitabını istemek onu bir büyük felâkete uğratmaktır.

67– Bir mesire-i dilârâda bir kere etrafa bakıldı mı gayet münevver ve müzeyyen mahbub ve mahbubeler ve âheng-i gûnâ gûn tarab-âver ve gül ve gülzâr ve nihalân meyvedâr ve rengârenk ezhâr ve sâir hayret-fezâ masnûât ve âsâr görülür. Bunları seyretmeli ve nazar-ı ibretten geçirmeli. Azamet ve kudret-i Sâni-i hakikiyi zikir ve fikir ile hayrân olmalı. Fakat hiçbirine hırs ve tehâlükle firifte olup meyelân-ı kat'î gösterilmemeli. Çünkü hırs, tehâlük ve iptila gösterilirse onlar insan için zehirdir.

(Göze ve gönle hoş gelen bir gezinti yerinde bir kere etrafa bakıldı mı gayet aydınlık ve güzel sevgililer, türlü türlü renklerin iç içe olduğu, sevinç ve coşku getiren gül ve gül bahçesi, taze fidanlar, meyveli ve rengârenk çiçekler, diğer hayret veren varlıklar ve eserler görülür. Bunları seyretmeli ve ibretle bakmalı. En

büyük ve en kudretli olan, her şeyin gerçek yapıcısı ve yaratıcısı Yüce Allah'ı zikir ve fikir ile O'na hayrân olmalı. Fakat hiçbirine hırs ve aşırı istek gösterip de aldanmamalı ve onlara karşı kesin bir eğilim ortaya konmamalıdır. Çünkü hırs, aşırı istek ve bağlılık gösterilirse onlar insan için birer zehir olurlar.)

68– Başkasının hakkını zâyi' eden hakikatte kendi hakkını zâyi' etmiştir.

(Başkasının hakkını kaybettiren –yiyen- aslında kendi hakkını kaybettirmiştir -yemiştir.)

69– Bir memleketin ulûm ve maârifini anlamak isteyen, muallimlerinin ahlâkına ve mekteblerinin dinî ve tarihî olan programına baksın.

(Bir memleketin ilim, bilgi ve anlayış seviyesini anlamak isteyen, öğretmenlerinin ahlâkına ve okullarının din ve tarih programlarına baksın.)

70– Büyük fıtratı hâiz olduğuna vicdanın emin olduğu bir zâttan lütuf görmediğin hâlde zamanın adem-i müsâadesine hüküm ile itikâdını bozma.

(Büyük ve değerli olduğuna vicdanının emin olduğu bir zâttan herhangi bir karşılık, ilgi ve alâka görmediğinde, zamanın müsaitsizliğine hüküm verip de inancını bozma.)

71– Bir muntazam binaya yolsuz ve mevkisiz konulan bir taş, herkesin nazar-ı garâbet ve teessüfünü celb eder. Bir âdem her muâmelesinde bu noktaya dikkat ederse muvaffâkiyet her gün gelip eteğini öper.

(Çok güzel yapılmış bir binaya uygunsuzca konulan bir taş, herkesin dikkatini çeker ve tuhafına gider. Bir adam, her işinde bu noktaya dikkat ederse başarı her gün gelip eteğini öper.)

72– Bazı âdemi senâ edip derler ki, bugün eline yüz altın girse yarına kalmaz. Halbuki benim itikadımca o kimse insandan hâriçtir.

(Bazı insanları övüp derler ki, bugün eline yüz altın girse yarına hiçbir şey kalmaz. Halbuki benim inancıma göre o kimse insandan bile sayılmaz.)

73– Bazı yolsuz görünen efâlin esbâb-ı ma'neviyesi zâhirde bilinmiş olsa, sahibi memdûh görünmese bile mâzur görülür.

(Bazı uygunsuz görülen işlerin manevi sebepleri açıkça bilinmiş olsa, sahibi övülmese de anlayışla karşılanabilir.)

74– Boğaz lokmanın medhali ve kelâmın mahrecidir. Leziz ve dil-nüvâz lokmalar indirmeğe çalışıldığı gibi lâtif ve ruh-efzâ kelâmlar çıkarmaya da sa'y edilmeli ki bâri bir tevâzün-ü ma'nevi husûle gelmiş olsun.

(Boğaz, lokmanın girdiği ve sözün çıktığı yerdir. Lezzetli ve hoşa giden lokmalar indirmeye çalışıldığı gibi güzel ve ruhu okşayıcı sözler çıkarmaya da çalışılmalı ki böylece manevi bir denge kurulmuş olsun.)

75– Büyük âdem olmak isteyen kendisini büyük görmez ve istifâde-i gayr-i meşrûâya çalışmaz.

(Büyük adam olmak isteyen kendisini büyük görmez ve meşru olmayan yollardan faydalanmaya çalışmaz.)

76– Büyük âdemlere bazı kimseler öyle büyük âdemin nefsine ait etmiş olduğu bir kusurdan dolayı afv-ı ricâ ederler. Benim fikrimce bu doğru değildir. Büyük âdemler afvı hatıra bile getirmezler.

(Büyük insanlara bazı kimseler öyle büyük bir kimseye karşı işlemiş olduğu bir kusurdan dolayı ondan özür ve bağışlanma dilerler. Benim fikrimce bu doğru değildir. Çünkü büyük kimseler afvı hatıra bile getirmezler.)

77– Büyük âdemler tevâzuan kendini küçük göstermek ister, fakat âsârı büyüktür. Küçük âdemler taazzumen kendini büyük göstermek ister, fakat âsârı küçüktür.

(Büyük insanlar alçakgönüllülükle kendini küçük göstermek isterler, fakat eserleri büyüktür. Küçük insanlar büyüklenerek kendini büyük göstermek isterler, fakat eserleri küçüktür.)

78– Büyük âdemler hiçbir vakitte kendilerinin büyük olduklarına kanaat etmemişlerdir.

(Büyük insanlar hiçbir zaman kendilerinin büyük olduklarına kanaat etmemişlerdir.)

79– Büyük işlere muvaffak olmak isteyenler, her hususta menâfi-i zâtiye ve husûsât-ı nefsâniyesini fedâ etmelidirler.

(Büyük işler başarmak isteyenler her konuda kişisel çıkarlarını ve özel işlerini feda etmelidirler.)

80– Büyük işlere muvaffak olan zâta itiraz ve hatta irtikâb bile isnâd edilmemek kâbil değildir. Fakat büyüklük, fürü mâyelerin o misillü tefevvühâtına ehemmiyet vermeyip mevkîi müsâit ise büyük iş görmekten yâni, dinine ve vatan ve milletine ve sâir ebnâ-yı cinsine hayırlı ve menfaatli husûsâta çalışmaktan çekinmemektir.

(Büyük işler başaran kişilere karşı çıkılmaması, hatta o kişilerin kötülük yapmakla suçlanmaması mümkün değildir. Fakat büyüklük, sütü bozukların böyle olur olmaz söyledikleri şeylere önem vermeyip, durum uygunsa büyük iş görmekten yani, dinine, vatanına, milletine ve insanlığa hayırlı ve faydalı işlerde çalışmaktan çekinmemektir.)

81– Bir karış toprağı geçip de şehit olan dilâver bir asker, âmirinin tensip ve ihtârından evvel ric'at edip de yüz yıl yaşayan bir âdemden bin mertebe hayırlı ve kârlıdır.

(Bir karış toprağı geçip de şehit olan yiğit bir asker, komutanının iznini ve olurunu almadan geri dönüp de yüz yıl yaşayan bir insandan bin kat daha hayırlı ve kârlıdır.)

HARF-İ TE

82– Te'yîd-i ezelin kılavuzu sa'y ve ikdâmdır. Sa'y ve ikdâmın mıknatısı Te'yîd-i ezeldir.

(Ezeli Kudretin -Yüce Yaratıcı'nın- bize gönderdiği kılavuz çalışmak ve ilerlemektir. Çalışma ve ilerlemenin mıknatısı ise Ezeli Kudret'tir. -Yüce Yaratıcı, çalışan ve ilerleme kararlılığı içinde olanların yardımcısıdır.)

83– Tahsil-i kemâlât etmeyen âdem, kendi istikbâlinin kâtil-i manevisidir.

(Eğitimini tamamlamayan insan, kendi geleceğinin manevi katilidir.)

84– Tecrübe edilen bir âdemin sûret ve akvâline bakarak tevdi-i umûr edilmemeli. Çünkü kâid bulunan bir âdemi meşy ve hareket ettirmedikçe topal olup olmadığı anlaşılamaz.

(Denenen bir insanın görünüşüne ve sözlerine bakarak işe almamalıdır. Çünkü ayakta bulunan bir adamı yürütmedikçe ve hareket ettirmedikçe topal olup olmadığı anlaşılmaz.)

85– Tedbirsizlikle geçirdiğin zamanların bir şeâmetini görmemiş olsan bile o zamanları düşündükçe fevkalâde müteessif ol ve ta'mir-i mâ-fâte çalış.

(Tedbirsizlikle geçirdiğin zamanların bir kötülüğünü görmemiş olsan bile o zamanları düşündükçe fevkalâde hüzünlen ve elden çıkanı tamir etmeye çalış.)

86– Tedbiri bir dakika bile elden bırakmamalı. Fakat tedbire mağrur ve müftehir olmamalı.

(Tedbiri bir dakika bile elden bırakmamalı. Fakat tedbire güvenerek gurura ve kibire kapılmamalı.)

87– Terk-i hakkâniyetle istifâdeye çalışan mânen kendi zarar ve ziyânını iltizâma çalışır.

(Doğruluğu ve adaleti terk ederek fayda temin etmeye çalışan, aslında mânen kendi zarar ve ziyânını hazırlamaktadır.)

88– Tembel, bir köşeden bir köşeye kalkarsa bir seyahat ettim zanneder.

89– Tenperver olanlar, küçük mevkide iken mevkiin adem-i müsâadesini beyân ve büyük mevkie gelirse teşrifât-ı ihtişâm mâzeretini dermeyân eder. Amma memur, ciddi küçük iken küçüklüğüne, büyürse büyüklüğüne bakmayıp fa'âl olur.

(Rahatına düşkün ve tembel olanlar, küçük mevkide iken mevkiin uygunsuzluğunu beyan ederler. Eğer büyük mevkie gelirse o zaman da protokolün çokluğunu bahane ederler. Amma memur, ciddi küçük iken küçüklüğüne büyürse büyüklüğüne bakmayıp çalışkan olur.)

HARF-İ SE (peltek)

90– Servet, insan-ı kâmili fazîlete ve merd-i sâfili rezâlete sevk eder.

(Servet, kâmil –olgun- insanı daha güzel ve faydalı olmaya, alçak ve kötü niyetli insanı ise her türlü pislik ve kötülüğe yöneltir.)

91– Servet-ü sâman sa'y-ü ikdâmın mükâfâtıdır.

(Zenginlik çalışmanın ve gayretin mükâfâtıdır.)

HARF-İ CİM

92– Çalışmak başka, iş görmek başkadır.

93– Câhilin mehd-i cehâleti, âlimin mebde-i irfânı, vâlide ve mürebbiyelerinin âğuşudur.

(Cahilin cehaletinin, âlimin ilminin ve irfanının başlangıcı, annelerinin ve terbiye edicilerinin kucağıdır.)

94– Câhil, vatanda garib, âlim, gurbette ehl-i vatandır.

(Câhil vatanında garip –yalnız-, âlim ise gurbette bile vatanında gibidir.)

95– Cehâlet mesâib-i kevniyenin â'zamı olan bir felâket-i dâimedir.

(Cehalet, kâinatın en büyük musibeti olan daimi bir felakettir.)

96– Cihânın en bedbahtı sinn-ü sâli ve sıhhati müsâid olduğu hâlde istihsâli maârif ve kemâlât ve istikmâli hüner ve sanayi etmeyenlerdir.

(Cihânın en şanssız kişisi, yaşı ve sağlık durumu uygun olduğu hâlde bilgisini ve olgunluğunu artırmayan, hüner ve yeteneklerini geliştirmeyendir.)

97– Çok âdemler vardır ki, dünyaya geldiklerinden şikâyet ederler. Ben derim ki, gelip de şu masnûât-ı kübrâ-yı kâinatı seyretmek en büyük bahtiyarlıktır.

(Pek çok insan vardır ki, dünyaya geldiklerinden şikâyet ederler. Ben derim ki, dünyaya gelip de şu koskoca kâinattaki sanat mahsulü eserleri seyretmek en büyük bahtiyarlıktır.)

98– Cihan, masdar-ı garâib-i şuûndur. Mıntıka-i inzivâyı ihtiyar eden bir ehl-i basiret her devre-i inkîlâpta bin garâib-i hikmet ve her zerre-i bedâyi'de bin serâir-i ibret ile tenvir-i dîde-i intibâh eder. Fakat muktezâ-yı âheng-i kudret bu keşmekeş hafâyâ-yı hilkatten kendi girîbân ve dâmânını da kurtaramaz.

(Şu kâinat, çok garip işlerin gerçekleştiği bir yerdir. Bir köşeye çekilip oradan kâinata bakan gönül gözü açık bir insanın, kâinattaki her değişiklikte binbir farklı hikmet ve her eşsiz zerrede dahi binlerce ibret alınacak sırlar ile gözü bir kere daha aydınlamış olarak açılır. Fakat, güçlü, düzenli ve uyumlu olmanın gerekliliği, bu birbirine karışmış olan yaratılışın gizli sırlarından kendi yaka ve paçasını da kurtaramaz.)

99– Cihanda en kolay şey nasihat etmek ve en güç şey nasihatıyla âmil olmaktır.

(Dünyada en kolay şey öğüt vermektir. En güç olan şey ise verdiği öğüdü kendi hayatında gerçekleştirmektir.)

100– Cihanda nefsini pek zeki kıyas eden bazı hilekârlar vardır ki, ehl-i mürüvvet olanlara sûret-i haktan görünerek onu aldatır ve emeline nâil olarak istifâde-i nâ-meşrûunu icrâya çalışır. Ve sonra insâniyet gördüğü zâtın sâde deli olduğundan dolayı aldandığını ve kendisinin sûret-i hakta görünen bir hilekâr-ı mâhir olduğundan nâşi nâil-i emel olduğunu düşünür de kendindeki zekâya perestişhân olur. Fakat nazar-ı hakikatte bu hilekâr aldanmış, öteki ehl-i mürüvvet kazanmıştır. Zirâ bu hilekârın kalb-i sefilinde saklanmış olan çehre-i nekbet meydana çıksa herkes teneffür eder ve o ehl-i merhametin vicdan-ı seliminde müstetir olan simâ-yı hakikat arz-ı nûr-ı dîdâr etse hüsn-i Yusuf gibi münevver ve güzel görünür.

(Dünyada kendini çok zeki olarak gören bazı hilekârlar vardır ki, iyiliksever ve cömert insanlara haktan, doğrudan yana görünerek onu aldatır ve emelini gerçekleştirerek doğru olmadığı ve hak etmediği hâlde yanlış yollardan çıkar sağlamaya devam eder. Sonra insanlığından ve iyilik, sever olmasından faydalandığı bu kişinin, saf ve akılsız olduğu için aldandığını ve kendisinin de doğrudan ve haktan yana görünerek çok usta bir hilekâr olduğundan dolayı emelini gerçekleştirdiğini düşünür de böylece kendisindeki zekâya hayran olur. Gerçekte ise bu hilekâr aldanmış, iyiliksever olan diğer insan kazanmıştır. Çünkü, bu hilekârın içinde gizlediği çirkin yüzü ortaya çıksa herkes ondan nefret eder ve kaçar. İyiliksever ve cömert olan diğer insanın vicdanında gizli bulunan gerçek yüzü ortaya çıksa Hz. Yusuf'un güzelliği gibi aydınlık ve güzel görünür.)

101– Cihanın en birinci hakîm-i kâmili, ebnâ-yı cinsine nasihat ettiği şeyleri mesleken ve fiilen isbat edendir.

(Dünyanın gerçek olgun ve hikmetli hareket eden insanı, insanoğluna öğüt olarak söylediği şeyleri, bütün işlerinde ve davranışlarında ortaya koyandır.)

102– Cihanda herkese nasihat eden, kendisinin de o fırkada dâhil bulunduğunu hiçbir vakitte unutmamalıdır.

(Bu dünyada herkese öğüt veren kişi, kendisinin de o grubun içinde olduğunu hiçbir zaman unutmamalıdır.)

HARF-İ HA

103– Hiddet zamanında kezm-i gayz edenler ve büyük adamların tevbihine mukâbele etmeyip bilakis onun hak ve hakikatte muvâfık gördüğü emir ve tenbihini kabul ve infaz edenler indimde büyük adamlardan ma'dudtur.

(Kızgınlık zamanında öfkesini yutanlar ve büyük insanların azarlamalarına karşılık vermeyip de bilakis onun uyarılarını dikkate alarak yerine getirmeye çalışanlar, benim yanımda büyük insanlardan sayılırlar.)

104– Hiddet başka, tağyîr-i hakikate ligarazin sâi olan riyakâr ve menfaatperestlere şiddetle mukâbele başkadır.

(Öfke ve kızgınlık başka, kasıtlı olarak gerçeği değiştirmeye çalışan ikiyüzlü ve çıkarcılara şiddetle karşı koyma başkadır.)

105– Harîs-i intikam olmak adâleti Rabbâniye'ye kanaatsızlıktır.

(İntikam alma konusunda çok hırslı ve inatçı olmak Yüce Allah'ın adaletine kanaatsizliktir.)

106– Haksızlık ağzı ma'küs kılıca benzer. Hasmından ziyâde sahibini mecruh eder.

(Haksızlık, ağzı ters yönde açılmış kılıca benzer. Düşmandan çok sahibini yaralar.)

107– Hukuk-ı ibâda el uzatan dünyasını, ahiretini idrâk etmemiştir.

(Kul hakkına saygı göstermeyip de el uzatan, dünyasını da ahiretini de anlayamamıştır.)

108– Hukuka tecâvüz etmeyenlerin hukukuna tecâvüz etmek denâettir.

(Başkalarının hakkına saygı gösterenin hakkına saygısızlık etmek en büyük alçaklıktır.)

109– Hükümde meyl-i nefse tâbi olmayan hâkimdir.

(Herhangi bir konuda hüküm verirken nefsinin isteklerine uymayan kişi gerçek hâkimdir.)

110– Hayat ve memât gerçi kabza-i meşîet-i ilâhiyededir. Lâkin çok yaşamak için birçok meziyet ister.

(Hayat ve ölüm gerçi Yüce Allah'ın dilemesindedir. Ancak çok yaşamak için de birçok güzelliğe sahip olmak gerekir.)

111– Hayvânât-ı vahşiyenin cinsinin gayrına olan tecâvüzü ma'lum ise de kendi cinsine kasd-ı zarar etmezler. Bunun aksini iltizam eden insanlar acaba hayvânât-ı vahşiyeden olsun hayâ etmezler mi?

(Vahşi hayvanların kendi cinslerinin dışından olanlara saldırması bilinmekte ise de kendi cinsine bilerek zarar vermezler. Bunun tersi bir tutum sergileyen insanlar acaba bu vahşi hayvanlardan utanmazlar mı?)

HARF-İ HI

112– Husûmete heveskâr olmayan, hasmına karşı temin-i gâlibiyet etmiştir.

(Düşmanlık yapmak eğiliminde olmayan, düşmanına karşı kesin zafer kazanmıştır.)

113– Hayırsız servet, altın kadehte zehirli şerbet gibidir.

HARF-İ DAL

114– Daima hüsn-i hizmet davasında bulunan bazı riyakârların tefevvüh ve tâdât eyledikleri hüsn-i hizmetleri tahrir-i evrâk edilse sahifeler dolar. Lâkin sıhhat ve adem-i sıhhati tahkik olunarak sahihlerinin karşısına vaz-ı erkâm edilmek lâzım gelse yekûnu sıfıra çıkar.

(Daima güzel hizmet davasında bulunan bazı gösteriş meraklısı ikiyüzlülerin olur olmaz konuşmaları ve sayıp durdukları güzel hizmetleri yazılmaya kalkılsa belki sayfalar dolar. Fakat yaptıkları bu hizmetlerin doğruluk ve güzellik durumları incelenecek olsa ve doğru olanların karşılarına bir rakam koymak gerekse hepsinin toplamı sıfıra denk gelir.)

115– Düşmanın atmış olduğu taş ne kadar uzak olsa yine ihtirâz etmeli. Belki pek zaif bir mevkie isâbet eder.

(Düşmanın atmış olduğu taş, ne kadar uzak olsa da yine de sakınmak gerekir. Belki pek zayıf bir bölgeye denk gelir.)

116– Düşmandan korkma, dosttan kork!

117– Dünyada ekseri muvaffak olanlar muktedir âdemleri intihâp edenlerdir.

(Dünyada, çoğunlukla başarılı olanlar, yaptıkları iş konusunda yeterli güç ve yeteneğe sahip olanları seçenlerdir.)

118– Dünyada kimsenin pâyidar olmadığı ve âbâ ve ecdâdımızın hâli gözümüzün önünde bulunduğu hâlde tarîk-i gayr-ı muhikka sapanların ahvâli, erbâb-ı ukûlü hayrette bırakır.

(Bu dünyanın kimseye kalmadığı, atalarımızın, ecdadımızın hâli gözümüzün önünde durup durduğu hâlde, yanlış yollara sapanların durumları gerçek akıl sahiplerini hayrette bırakır.)

119– Dosttan, düşmandan ziyâde ihtirâz et. Zira dost, düşmandan ziyâde serâir-i ahvâline vâkıftır.

(Dosttan, düşmandan daha çok sakın. Çünkü dost, düşmandan daha fazla gizli hâllerini bilmektedir.)

120– Dost-ı rencide ve sadîk-ı âzar da a'dânın en dehşetlisidir.

(İncitilmiş ve darıltılmış arkadaş da düşmanların en şiddetlisidir.)

121– Devlete az itaatsizlik eden, Allah'a çok isyan etmiş olur.

122– Diğerlerin hizmetini ifâya hasr-ı vicdan edenlerin kendi umûrunu rü'yete Teyîd-i ezel mütekeffildir.

(Başkalarının hizmetlerini görmeyi kendilerine görev kabul edenler, kendi işlerini görmeye de Allah'ı vekil kılmışlardır. –Onların işlerini de Allah Teâlâ gördürür.)

123– Diğerinde gördüğün lüzumlu bir şeyi taleb etme. Madem ki lüzumlu bir şeydir, ona da lâzımdır.

(Bir başkasında gördüğün lüzumlu bir şeyi isteme. Madem ki, lüzumludur ona da lâzımdır.)

124– Diğerinin hizmetini kendi işine tercihan rü'yet edenler, hakikatte kendi umûrunu diğerine tercihan rü'yet ettirmeye pek güzel bir çare bulmuştur.

(Başkalarının işlerini kendi işlerine tercih edenler, aslında kendi işlerini gördürmeye çok güzel bir çare bulmuşlardır.)

125– Din ve vatan ve ebnâ-yı cinsine ne gibi hüsn-i hiz-

met ve muâvenet ettiğini akşamları yatarken düşünmeyen veya düşünüp de bir hüsn-i amelde bulunmadığını anlarsa, teessüf etmeyen, insanlık meziyet-i mümtâzesinden her gün bir derece sükût eder.

(Din, vatan ve insanlık adına ne gibi güzel hizmetler ve yardımlar yaptığını akşamları yatarken düşünmeyen veya düşünüp de yaptığı güzel bir hizmeti bulunmayanlar, bu durumlarına üzülmüyorlarsa, insanlık adına sahip olunabilecek en güzel dereceden her gün bir derece daha düşüyor demektir.)

126– Din o kadar âlîdir ki onu istihkâr veya inkâra cür'et eden kendini o muhit-i süflide ne kadar âkıl ve âlim zan ve kıyas ederse etsin, hakikatte dinin dâire-i ulviyetine zaferyâb-ı vusûl olmaya aklen ve ilmen henüz kesb-i istihkâk etmemiştir.

(Din o kadar yücedir ki, onu alaya alan veya inkâr eden kendini o içinde bulunduğu çirkin ortamda ne kadar akıllı ve bilgili zannederse zannetsin, kendi açısından nasıl bir karşılaştırma yaparsa yapsın, gerçekte dinin o yüce halkasına başarılı olarak girmeye akıl ve bilgi açısından henüz hak kazanamamış demektir.)

HARF-İ ZEL

127– Zilleti mağlub etmek istersen izzetin kadrini bil.
(Aşağılanmayı yenmek istersen, yüceliğin kıymetini bil.)

128– Zevk-i irfânı olmayanlar velev takdiren olsun o yolda yazılan âsârdan bahs ile numûne intihâp ve irâe ederlerse sahibini tebcilden ziyâde tezyif etmiş olurlar.

(Anlayış ve kavrama zevki olmayanlar velev övgüyle de olsa o yolda yazılan eserlerden söz açarak örnekler vermeye kalkışırlarsa o eserin sahibini yüceltmekten çok, küçük düşürmüş olurlar.)

HARF-İ RA

129– Re'y-i sevâbı ligarazin tezyif edenler insanların en alçağıdır.

(Doğru ve güzel bir düşünceyi kasıtlı olarak zayıf –değersiz– göstermeye çalışanlar insanların en alçağıdır.)

130– Riyakârlar nâtık olurlar, fiilleri sâmittir. Müstakîmler sâkit olurlar, fiilleri nâtıktır.

(İkiyüzlü ve sahtekâr olanlar, gösteriş için iş yapanlar çok konuşurlar ancak ortada yaptıkları bir şey yoktur. Doğru ve dürüst olanlar ise kendileri hiç konuşmazlar, yaptıkları şeyler konuşur.)

131– Riyakâr ve kezzâb olanlar lisânıyla vicdanı arasındaki râbıta-i hakikati kat' etmiştir.

(İkiyüzlü, gösteriş meraklısı ve yalancı olanlar, dilleriyle vicdanları arasındaki gerçek bağı koparmışlardır.)

HARF-İ ZE

132– Zaman-ı ikbâlde mevti düşün, mağrur olma. Hengâm-ı âlâmda mevti düşün, me'yus olma.

(Mutlu olduğun zaman ölümü düşün ve gurura kapılma. Üzüntülü anında da ölümü düşün ve ümitsiz olma.)

133– Zûr ve kuvvet sahibi olan bir merd-i mukbil bir şahıs, zayıfa edeceği özr ve hakâretin ahz-ı intikamına Cenâb-ı Hak mütekeffil olduğunu düşünmez ise vay istikbâlinin hâline.

(Güç, kuvvet sahibi olan mutlu bir kişi, zayıfa karşı yapacağı eziyet ve hakâretin intikamını almaya Yüce Allah'ın kefil olduğunu düşünmezse vay onun gelecekteki haline.)

134– Zinet-i câme ve lehv ve tarab ve lu'b misillü şeylere ziyâdesiyle mübtelâ olanlar cemiyet-i milliyeye bir felâket; ve işret ve sefâhate inhimak edenler ise ondan daha büyük bir âfettir.

(Güzel giysilere, eğlence, oyun ve şenlik gibi faydasız işlere çokça düşkün olanlar toplum için birer felâkettir. İçki ve eğlenceye kendini kaptırmış olanlar ise ondan daha büyük bir âfettir.)

135– Zenginin züğürt olması pek büyük bir felâket; züğürdün zengin olması mûcib-i izzet ve saâdettir. Zengin şu felâkete uğramamak ve züğürt de şu saâdete yetişmek için her bir gayret-i mübtesirâneye insilâk etmezler ise ikisinin de yazık netice-i hâllerine.

(Zengin olan birinin fakir duruma düşmesi çok büyük bir felâket; fakir olan kişinin zengin olması ise çok değerli ve mutluluk dolu bir olaydır. Zengin, şu felâkete uğramamak ve fakir de şu mutluluğu elde etmek için gösterilmesi gereken her bir gayret ve çalışmayı ortaya koymazlarsa ikisinin de sonlarına yazık olmuştur.)

HARF-İ SİN

136– Sâha-i meserret ve safâ, dert ve elemin de mehd ve meskenidir. Gülistân-ı nevbahar en ferah efzâ bir mevki iken hâr ve mârın da mesken ve me'vâsıdır.

(Zevk ve eğlence yeri aynı zamanda dert ve elemin de beşiği ve meskenidir. İlkbaharda açan bir gül bahçesi en çok zevk ve ferahlık veren bir yer iken, aynı zamanda diken ve yılanın da saklandığı yerdir.)

137– Sarhoş olmayan mestâne edâ ile yürüyüp hakkında sû-i zannı davet etmemelidir.

(Sarhoş olmayan kişi sarhoş gibi sallana sallana yürümemeli ki, insanların hakkında kötü düşünmelerine meydan vermemiş olsun.)

138– Serkeş ata binmezsin. Çünkü zabt edemeyip bir tehlikeye ilgâ edeceğini bildiğin cihetle evvel emirde ehline ta'lim ve terbiye ettirirsin. Ya nefsin gibi bir serkeşin tehlikesini ve hüsn-i terbiye ile ondan çâre-i halâsı niçin düşünmüyorsun?

(İnatçı, huysuz bir ata binmezsin. Çünkü sahip olamayıp seni bir tehlikeye atabileceğini bildiğin için önce onu ehline terbiye ettirip eğitirsin. Ya nefsin gibi bir huysuzun tehlikesini ve güzel bir terbiye ile ondan kurtulmanın çaresini niçin düşünmüyorsun?)

139– Sefih olup da kusuru nefsinde bilmeyenler, sefâhat üzerine bir de irfansızlık ilâve ederler.

(Zevk ve eğlenceye düşkün olup da kusuru kendinden bilmeyenler bu kusurlarının üzerine bir de anlayışsızlık eklemiş olurlar.)

140– Sana haset edenlere mukâbele etme. Hassâdın hasedi sana değil sendeki ilim ve kemâledir.

(Seni kıskananlara karşılık verme. Çünkü onların kıskançlığı sana değil sendeki ilim ve olgunluğadır.)

141– Sen başkasına “nûr-i aynım” diye hitâb etmelisin ki o da sana “ruhum” diye cevab versin.

(Sen başkasına “gözümün nuru” diye hitâp etmelisin ki o da sana “ruhum” diye cevap versin.)

HARF-İ ŞIN

142– Şefkât, hazine-i medeniyetin, herkesin iştirâya kudret-yâp olamayacak bir cevher-i giranbahâsıdır.

(Şefkât, medeniyet hazinesinin, herkesin satın almaya güç yetiremeyeceği çok pahalı ve değerli bir cevheridir.)

143– Şerm ve hayâ cihân-ı ahlâk çarşısının en kıymetli bir metâıdır.

(Utanma ve hayâ, dünyadaki ahlâk çarşısının en değerli bir malıdır.)

144– Şer ile me'lûf olanlar bir ahvel-i ma'küsdür[8] ki ikiyi bir görürler.

(Şerle uğraşmayı huy edinmiş olanlar öyle şaşıdırlar ki, ikiyi bir görürler.)

145– Şecaat başka, tehevvür başkadır.

(Yiğitlik ve yüreklilik başka, kızıp köpürme başkadır.)

146– Şecaat-ı hakika ashâbı, kuvvet, pazu ve mehâbet endâmı hâiz olanlar olmayıp kuvvetlilerin kaçtığı ve yüreklilerin şaşırıp kaldığı yerlerde temkin ve metânet gösterenlerdir.

(Gerçek yiğit ve yürekli olanlar, güç, kuvvet, pazu ve heybetli bir görünüme sahip olanlar değildir. Aksine, kuvvetlilerin kaçtığı ve

---

8 Şaşı, biri iki gören.

yüreklilerin şaşırıp kaldığı yerlerde tedbirli davranıp güç ve kararlılığını gösterenlerdir.)

HARF-İ SAD

147– Sabır ve kanaatle me'lûf olamayanlar hayât-ı istikbâllerini pençe-i felâkete teslime müheyyâ olmalıdır.

(Sabırlı ve kanaatkâr olmayı huy edinmemiş olanlar, geleceklerini felâketin pençesine teslim etmeye hazır olmalıdırlar.)

148– Sabır, bir nüsha-i nefise-i giranbahâdır ki onu hâmil olanlar bahtiyârânın mümtâzıdır. Şurası garibdir ki o nüsha-i nefiseye herkesin eli yetişmek kâbil iken elde eden bahtiyârân pek azdır.

(Sabır öyle değerli ve kıymetli bir şeydir ki, ona sahip olanlar mutlu ve bahtiyar olanların en seçkinleridirler. Şurası çok gariptir ki, çok kıymetli ve değerli olan o sabra herkesin sahip olması mümkün iken, elde eden bahtiyar insan çok azdır.)

149– Sadâkat ve ismeti müsellem-i âlem olanlar dahi töhmet ve sû-i zan mahallerinde bulunmak gibi bî hüzün bir pervâsızlığa mütecâsir olmamalı.

(Doğruluğu, dürüstlüğü ve günahlardan uzak durması, herkesçe bilinen kişiler dahi iftira atılabilecek ve haklarında yanlış düşünmeye sebep olabilecek yerlerde bulunmak gibi bir duruma düşmemelidirler.)

HARF-İ DAT

150– Zuâfa ve fukarâyı nevâziş ve tatyibten çekinme. Nur-ı âfitâbın zemin-i sâfili de tenvir etmesinden ibret al.

(Zayıfların ve fakirlerin gönüllerini almaktan ve onları hoşnut etmekten geri durma. Gökyüzündeki güneşin yeryüzünü aydınlatmasından ibret al.)

151– Zayıf kalbi ve adem-i sebâtı iltizâm edenler hiçbir hüsn-i icraata muvaffak olamaz.

(Zayıf bir yapıya ve kararsızlığa sahip olanlar hiçbir güzel hizmeti gerçekleştirmede başarılı olamazlar.)

HARF-İ TI

152– Tâati, çalışmayı terk edip de yalnız imdâdı Cenâb-ı Hak'tan bekleyenler, kendi mumlarını yakmamalı ve yemeklerini de pişirmemelidirler.

(Allah'ın emirlerine uymayı ve çalışmayı terk edip de Yüce Allah'tan yardım isteyenler, kendi mumlarını yakmamalı ve yemeklerini de pişirmemelidirler.)

153– Doğru söz, kürsi-i hikmetin en beliğ bir hutbesidir.

(Doğru söz hikmet kürsüsünün en güzel bir hutbesidir.-konuşması, sözüdür.)

HARF-İ ZI

154– Zâlimin isti'mâl-i zulm ile istifâde-i zâtiyesini görenler hased etmeyip Allah'a şükür etmelidirler.

(Zalimin, zulmederek kendine çıkar sağladığını görenler onu kıskanmayıp bilakis Allah'a şükür etmelidirler.-Çünkü bu gidişin sonu felakettir.)

155– Zâlimleri erbâb-ı ilim ve irfân üzerine musallat etmemeli. Ashâb-ı hüner ve maârif, cismen âciz fakat fikren âlîdir. Onlar pençe-i zulm altına girerlerse mahvolup giderler. Lâkin vatan-ı mukaddes muhtaç olduğu istifâdeden mahrum kalır. Zirâ, canhıraş bir şahin bir gülşen-i râ'nâya taslit edilirse bin andelîb-i hoş nevâyı bir anda mahvedebilir. Lâkin, o gülşen-i zibâ, zemzeme-i bülbül-gûyâdan mahcûr olur. İşte nigehbân-ı vatan olanlar bu dekâyıka pek ziyâde dikkat ederek erbâb-ı ilim ve mârifeti öylece himâye ve muhâfaza etmelidir.

(Zâlimleri, ilim ve irfân sahibi insanlar üzerine göndermemeli. Çünkü onlar bedenen âciz ama fikren güçlüdürler. Onlar, zulüm pençesi altına girerlerse mahvolur giderler. Fakat bu durumda da mukaddes vatanımız muhtaç olduğu faydadan mahrum kalır. Zira, yırtıcı bir şahin, etrafa güzel kokular saçan bir gül bahçesine girerse pek çok güzel sesli bülbülü bir anda mahvedelebilir. Fakat o güzel gül bahçesi, güzel sesli bülbüllerden yoksun kalır. İşte vatana gözcülük ve bekçilik edenler bu inceliğe çok dikkat ederek ilim ve anlayış sahiplerini öylece korumalı ve gözetmelidirler.)

HARF-İ AYN

156– Âlimin fiiline bakma, kavline bak. Cahilin kavline bakma, fiiline bak.

(Âlimin yaptığı işe bakma, konuştuğu söze bak. Cahilin sözüne bakma, yaptığı işe bak.)

157– Acz ve meskenet başka, tevâzu ve re'fet başkadır.

(Güçsüzlük ve düşkünlük başka, alçakgönüllülük ve yumuşaklık başkadır.)

158– Adâleti sû-i isti'mâl, i'tisâf makamına kâim eder.

(Adaleti kötüye kullanma; doğru yoldan sapmaların, zulüm ve haksızlığın toplumda egemen olması demektir.)

159– Adâlete, merhametten ziyâde dikkat, erbâb-ı siyâset için ahâli hakkında pek büyük merhamettir.

(Adâlete, merhametten çok dikkat etmek, siyasiler için, halka gösterebilecekleri en büyük merhamettir.)

160– Adâlet, cihân-ı medeniyetin âb ve hava-yı feyznâkıdır.

(Adâlet, medeniyet âleminin en çok ihtiyaç duyulan su ve havası gibidir.)

161– Âkıllar hüsn ve cemâl ashâbına hased etmezler. Fakat hüsn-i hulk erbâbına gıpta ederler.

(Akıllı olanlar, yüz ve vücud güzelliğine sahip olanları kıskanmazlar. Fakat ahlâk güzelliğine sahip olanlara gıpta ederler.)

162– Ulûm ve maârif muhitinin ne kadar vasi' olduğu malûmdur. Bu babda havsala-i beşerin tahammülsüzlüğü itikâdında bulunanlar acaba ufak bir aynada aks-i encüm ve eflâkı görmemişler mi?

(İlimlerin, eğitim ve öğretimin alanının ne kadar geniş olduğu herkesçe bilinmektedir. Bu konuda, insan aklının yetersizliği inancına sahip bulunanlar acaba ufak bir aynadaki yıldızların ve gökyüzünün yansımasını görmemişler midir?)

163– Ömrünü safâ ve sefâhatle geçirenler hîn-i vefâtlarında erbâb-ı fakr ve itidâldan fazla bir şey götüremezler. Şu kadar var ki, ashâb-ı zevk ve sefâhat me'yus; ve erbâb-ı fakr ve itidâl mesrur gider. Beynlerindeki farkın derecâtını artık sen tefekkür et.

(Ömrünü zevk ve eğlence içinde geçirenler ölüm anında fakir fukaradan daha fazla bir şey götüremezler. Şu kadar var ki, onlar ümitsizlik içinde giderlerken, fakir fukara sevinçli gider. Aralarındaki farkın değerini ve büyüklüğünü var sen düşün.)

164– Ayıptan herkesi müberrâ görmeyince insan, kâmil olamaz.

(Herkesi ayıpsız ve kusursuz görmeyince insan, gerçek olgunluğa ulaşamaz.)

165– Akıl ve zekâ erbâbı hiçbir kimseye buğz ve adâvet etmez. Ve bazı kimseler hakkında hiddet ve nefretleri görülse bile şahıslarına olmayıp o hiddet ve nefret, vatan ve milletin selâmetine pek muzır olan, onların kizb ve riyâ ve hîlelerinedir.

(Akıllı ve zeki insanlar hiç kimseye kötülük ve düşmanlık etmezler. Bazı kimseler hakkında kızgınlıkları ve nefretleri görülse bile bu onların şahıslarına olmayıp onların vatan ve millete pek çok zararı olan yalan ikiyüzlülük ve hilelerinedir.)

166– Aynı hacimde birer parça taş ile sâir yumuşakça bir cismin ve hatta kurşunun her ikisi şiddetle bir zemin-i sahta çarpılınca taşın paralandığı ve diğer cismin daha yüz defa vurulsa şikest olmadığı görülür. İşte zâhiren ve tab'an taş gibi saht ve dürüşt olanlar dahi sademât-ı dehr ile dûçâr-ı mesâib-i uzmâ olacağından insan-ı kâmil olan zâhiren katı görünse bile tab'an mülâyim olmalıdır.

(Aynı büyüklükte birer parça taş ile yumuşakça bir cismin ve hatta kurşunun her ikisi de şiddetle sert bir zemine çarpılınca taşın parçalandığı, diğer yumuşak cismin daha yüz defa vurulsa parçalanmadığı görülür. İşte görünüş itibariyle taş gibi sert ve katı bir yapıya sahip olanlar dahi zamanın yıpratmaları ile büyük felaketlerle karşılaşacağından, gerçek olgun insan, görünüş itibariyle katı ve sert olsa bile, yapı olarak yumuşak olmalıdır.)

HARF-İ ĞAYN

167– Garaz tahtında hüsn-i hizmet ifâ edenler mazhar-ı takdir olsalar bile makbul-i hakiki olamazlar.

(Kasıt ve art niyetli olarak güzel hizmet edenler her ne kadar takdir edilseler de gerçekte, makbul ve değerli olamazlar.)

HARF-İ FE

168– Fazl ve kemâlinden mülk ve milletin istifâde etmediği bir âlim, me'seri ile câhile takaddüm edemez.

(Fazilet ve olgunluğundan vatan ve milletin faydalanmadığı bir âlim, ortaya koyduğu eseri ile cahilin önüne geçemez.)

169– Fazl ve kemâline mağrur olan erbâb-ı iktidâr, henüz mekteb-i irfâna devama başlamayan mübtedi çocuklardır.

(Sahip olduğu fazilet ve üstünlükleriyle övünen güç kuvvet sahibi insanlar, henüz irfân mektebine başlamamış ilkokul çocukları gibidir.)

170– Fikr-i îcâd, dünyada herkes için elzemdir. Meselâ kemâl-i fakri hasebiyle sokakta oturup tese'ül etmeye mecbur olan bir kadın, kazancından bir çorap dokumaya kâfi bir meblağ artırabilir. Tese'ül etmekte olduğu halde boşa durmayıp kesbe çalıştığını gören erbâb-ı hayır, merhamet ederek kendisine daha ziyâde sadaka verir. Bu çalışması, tese'ülüne de mâni olmaz. Yavruları varsa elinin emeği olan şu mensûcâtı, sevine sevine onlara giydirir. Veya erbâb-ı insaf, terahhum ederek satın alır ve kazancı mudaaf olur.

Kezâlik, bir dilenci çocuk da eli boş gezip âlemi iz'ac edeceğine, eline kibrit ve sigara kâğıdı gibi bazı şeyler alsa, herkes için celb-i rikkati ve kendisi için de tezâyüd-ü kesbi mûcib olur.

Mâmâfih, zül süâli irtikâb etmeyip birkaç kuruşla işe başlayarak zengin olanlar pek çoktur. Hatta bu gibi zevât-ı âliyeden birisiyle bir mahalden avdetimde lütfen beni arabasına kabul etti. Ve esnâ-yı tarîkde ticâretin feyz ve bereketinden bahis açtım ve dedim ki; Yemen'de okumak yazmak bilmez bir zât gördüm. Yirmi beş kuruş ile Yemen'e gitmiş on sene zarfında beş-on bin lira sahibi olmuş idi.

Gülerek dedi ki; Buhâra'dan İstanbul'a gelip iskeleye çıktığımda keseme baktım yüz param vardı. Sigara kâğıdı gibi bazı şeyler aldım. Köprü başında durdum. Yanımda sâiller duruyordu. Akşam oldu. Herkes kazandığı parayı saydı. Kimisi elli, kimisi yüz kuruş kazandıklarını birbirine memnûnen beyân ediyorlardı. Ben tese'üle tenezzül etmedim. Mesleğimde devam ve helâl kazanca kanaat eyledim. İşte şu yüz para ile işe başladığım hâlde nakd-i mevcut ve metâ-ı ticâret ve sâir servetten başka lehül hamd velminne bugün on dört mağazaya mâlikim dedi. Ben böyle âli bir zâtın elini öpmeyi kendime az gördüm, ayağını öpmek istedim. Lâkin bırakmadı. Ve beyân-ı mâzeret ederek beni en âlî bildiğim şu emelime nâil etmedi. İşte fikr-i îcâd ve ulu himmetle çalışmak insanları böyle bahtiyâr eder.

(Yeni bir şeyler ortaya koyma düşüncesi, bu dünyada herkes için gereklidir. Meselâ çok fakir olması sebebiyle sokakta oturup dilenmeye mecbur olan bir kadın, kazancından bir çorap dokumaya yeterli bir miktar parayı artırabilir. Dilendiği hâlde boş durmayıp kazanmaya çalıştığını gören hayırseverler, merhamet ederek kendisine daha çok sadaka verir. Bu çalışması, dilenmesine de mâni olmaz. Yavruları varsa elinin emeği olan şu dokuyup ördüğü şeyleri, sevine sevine onlara giydirir. Veya insaf sahibi insanlar, merhamet ederek satın alır ve kazancı kat kat artar.

Yine, bir dilenci çocuk da boş boş gezip âlemi rahatsız edeceğine, eline kibrit ve sigara kâğıdı gibi bazı şeyler alsa herkesin

merhametini kazanır ve kendisi için de kazancının artmasına neden olur.

Bununla beraber, bu hoşa gitmeyen dilenme işini yapmayıp birkaç kuruşla işe başlayarak zengin olanlar pek çoktur. Hatta bu gibi büyük insanlardan birisi bir yerden dönüşümde lütfen beni arabasına kabul etti. Ve yolculuk sırasında ticaretin feyz ve bereketinden bahis açtım ve dedim ki; Yemen'de okuma yazma bilmeyen bir zât gördüm. Yirmi beş kuruş ile Yemen'e gitmiş, on sene zarfında beş-on bin lira sahibi olmuş idi.

Gülerek dedi ki; "Buhâra'dan İstanbul'a gelip iskeleye çıktığımda keseme baktım yüz param vardı. Sigara kâğıdı gibi bazı şeyler aldım. Köprü başında durdum. Yanımda dilenciler duruyordu. Akşam oldu. Herkes kazandığı parayı saydı. Kimisi elli, kimisi yüz kuruş kazandıklarını birbirine sevinerek söylüyordu. Ben dilenmeye tenezzül etmedim. Mesleğimde devam ve helâl kazanca kanaat eyledim. İşte şu yüz para ile işe başladığım hâlde nakit para, ticaret malı ve diğer servetten başka Allah'ıma binlerce şükür, bugün on dört mağazaya sahibim." Ben böyle yüce bir zâtın elini öpmeyi kendime az gördüm, ayağını öpmek istedim. Lâkin bırakmadı. Ve mâzeretini bildirerek beni en yüce bildiğim şu emelime nâil etmedi. İşte yeni bir şeyler üretme düşüncesiyle ve üstün bir gayretle çalışmak, insanları böyle bahtiyâr eder.)

171– Fenâ âdemlere mukâbele etmeyiniz. Yine kendi fiil ve lisânından kendine isâbet edecek fenâlığa intizâr ediniz.

(Kötü insanlara karşılık vermeyiniz. Yine kendi yaptıklarından ve söylediklerinden başına gelecek kötülüğü gözleyiniz.)

172– Fenâlık eden âdeme iyilik etmek mertliktir derler. Fakat insan-ı kâmil olanlar bunun mânâsını anlamazlar.

(Kötülük eden adama iyilik etmek mertliktir derler. Fakat her bakımdan olgun olan insanlar bunun mânâsını anlamazlar.)

173– Feyz-i Muhammedî gibi bir nur-ı mübîn-i hidâyetten Ebû Cehil'in hisseyâb-ı saâdet olamadığını bilmekte bulunanlar, ashâb-ı cehl ve temerrüdden ziyâde erbâb-ı isti'dât ve kâbiliyeti, terbiye ve istishâba çalışırlar.

(Hz. Muhammed (s.a.v.) gibi feyizli ve gerçek mânâda insanları hidâyete götüren bir nurdan, Ebû Cehil'in mutluluk adına kendine bir pay çıkaramadığını bilenler, cahil ve inatçılardan çok, yetenekli ve kabiliyetli insanları eğitmeye ve yanında bulundurmaya çalışırlar.)

HARF-İ KAF

174– Kâtil-i müteammid, kendini öldürmüş ve iki nefsin kâtili olmuştur.

(Bilerek ve planlayarak birini öldüren kimse, aynı zamanda kendini de öldürmüş böylece iki nefsin kâtili olmuştur.)

175– Kan ve can yerine, bir âmirin vücudunda merhamet cereyân etse, yine herkesi memnun etmek kâbil olamaz. Binâenaleyh herkesi memnun etmeye meyyâl olmaktan ziyâde, elinde tutmakta olduğu terâzi-yi memûriyetin adâlet ve hakkâniyetten ibâret olan iki kefesini daimâ mütevâzin tutar yâni, muktedir olanları ve vazifesine bihakkın devam edenleri taltif ve bunun aksi, mesleği mezmum ittihâz edenleri himâyeden beri olarak ta'zir ederse işte o zaman hem herkes kendisinden memnun ve hem de vatan kâmiyâb olur.

(Kan ve can yerine, bir âmirin vücudunda merhamet dolaşsa, yine de herkesi memnun edemez. Bu sebeple herkesi memnun etmeye çalışmaktan çok, elinde tutmakta olduğu idare ve yönetme terâzisinin adâlet ve hakkâniyetten ibâret olan iki kefesini daimâ dengeli tutar yâni, başarılı olanları ve vazifesini hakkıyla yapanları ödüllendirip, bunun aksi bir tutum içinde olanları korumaktan uzak durur ve onları cezalandırırsa, işte o zaman hem herkes kendisinden memnun ve hem de vatan bahtiyâr olur.)

176– Kazandığı muvaffâkiyeti kendi tedâbir-i sâibesinden ve bilâkis, felâket ve nuhûseti, seyyiât-ı nefsini düşünmeksizin Cenâb-ı Hak'tan bilenler, henüz kitab-ı irfânın birinci sahifesini bile okumayanlardır.

(Elde ettiği bütün başarıları, kendisinin, yerinde ve zamanında almış olduğu tedbirlerden bilenler, buna karşılık başına gelen felâket ve uğursuzlukları, kendi nefsini hesaba katmaksızın Yüce Allah'tan bilenler, henüz irfan kitabının birinci sayfasını bile okumayanlardır.)

177– Kazanmayı bilmeyen, sarf etmesini de bilmez.

(Kazanmasını bilmeyen, harcamasını da bilmez.)

178– Kalbi mağşuş olanlarda maâli-i efkâr aramak, bulanık suda aks-i eflâkı taharri etmeye benzer.

(Kalbi karışık olanlarda üstün fikirler aramak, bulanık suda gökyüzündeki yıldızların yansımasını aramaya benzer.)

179– Kalb ve lisân yekdiğeriyle tatbik edilmedikçe söylenilen sözler nâfi ve müessir olamaz.

(Kalb ve dil birbiriyle uyum sağlamadıkça söylenilen sözler faydalı ve etkili olamaz.)

180– Kumara mübtelâ olanlar, kendini soydurmak için gâsıpların rehberi ve müşevvikidirler.

(Kumara alışmış olanlar, kendilerini soydurmak için, hırsızların rehberi ve teşvikçisidirler.)

181– Kavl ve fiilin lâtif ve muteber olmak için vicdanını mekarîm-i ahlâk ile tezyîn et. Zirâ güzel mahsul almak için tarlayı güzel terbiye etmek lâzımdır.

(Söz ve davranışlarının değerli ve etkin olabilmeleri için vicdanını güzel ahlâk ile donat ve süsle. Zira güzel ürün almak için tarlayı güzel terbiye etmek gerekir.)

182– Kuzular etini, koyunlar sütünü, ağaçlar meyvesini, şems ve kamer nurunu, zemin mahsûlât-ı müddehâresini, cihân letâfetini, âsuman bedâyi'ini ve elhâsıl bütün mâsivâ, masnûât-ı mevcûdesindeki istifâdeyi insan için arz ediyor. Mazhar olduğu şu tekrîm-i bî intihâ ve inâyet-i kübrâ-yı Kibriyâ'yı bilmeyen ve düşünmeyen bir insan ne büyük küfrân-ı nimet ehlidir.

(Kuzular etini, koyunlar sütünü, ağaçlar meyvesini, güneş ve ay nurunu, yeryüzü biriktirdiği ürünlerini, cihân letâfetini, gökyüzü eşsiz güzelliklerini kısacası tüm yaratılmışlar, kendilerinde bulunan bütün sanatlı ve harika şeylerini, faydalanmaları için insanın hizmetine veriyorlar. Sahip olduğu şu sonsuz nimetlerin ve Yüce Allah'ın yardım ve desteğini bilmeyen ve düşünmeyen bir insan ne kadar büyük nankörlük etmektedir.)

HARF-İ KEF

183– Kibir ve azamet başka, vakar ve mekânet başkadır.

(Kibir ve büyüklük başka, olgunluk ve ağırbaşlılık başkadır.)

184– Küre-i arz üstünde bulunan milyonlarla insanların hilkaten ve şeklen kendisinden hiçbir farkı olmadığını düşünebilen bir âdem, ne kadar servet-ü sâman sahibi olsa kimseye kibir edemez.

(Yeryüzünde bulunan milyonlarca insanın, yaratılış ve şekil bakamından kendisinden hiçbir farkı olmadığını düşünebilen bir insan, ne kadar mal-mülk sahibi olursa olsun, kimseye karşı büyüklenmez.)

185– Küre-i arz üstünde bulunan milyonlarla insanların, dünyaya gerek henüz gelmiş olan tıfl-ı şirperveri ve gerek vücûdu bütün avârız-ı kevniyeye mukâvemetle pâyidar olan pîr-i muammeri dahil olduğu halde bunların bir asır sonraki avâkîb-i hâllerini düşünün! Havsala-sûz avâlim bir ateş ile ihtilât etmiş olur.

(Yeryüzünde bulunan milyonlarca insanın; gerek henüz dünyaya gelmiş olan bir süt bebeği ve gerekse dünyanın bütün belâ ve musibetlerine karşı koymuş bir vücuda sahip olan yaşlı bir insanın bir asır sonraki durumlarını düşünün! Her şeyi yakıp mahveden âlemler, bir ateş ile karışmış olur. -İnsanın bu akıbet karşısında dehşete kapılmaması mümkün değildir.)

186– Kesb-i kemâlât ve safvet, vicdanındaki kâbiliyete göredir. Bin bârân-ı nevbahâr ve feyz-i nur-ı âfitâb bir araya gelse bir zemin-i şurezârı, gülistâna tahvil edemez. Sen vicdanını terbiye ve tasfiyeye çalış. Kabahâti mürebbiyelerine isnâd etme.

(Her bakımdan olgunluğa ve temizliğe sahip olmak, insanın kendi vicdanındaki kabiliyetine bağlıdır. Binlerce ilkbahar yağmuru ve güneşin ışıkları bir araya gelseler çorak bir toprağı gül bahçesine çeviremezler. Bunun için sen vicdanını iyi terbiye etmeye ve tertemiz hâle getirmeye çalış. Suçu, seni terbiye edenlerin üzerine atma.)

187– Kelâmları düstûr'ul amel ittihâz edilecek kadar metin ve parlak olduğu hâlde meslekleri sözlerine mübâyin olanlar büyük âdem olmayıp riyakâr ve müdâhin ve halkı aldatıcıdır.

(Sözleri, hayatta ölçü kabul edilebilecek kadar güzel ve anlamlı olduğu hâlde, yaptıkları şeyler ve yaşayışı, sözlerine zıt olanlar büyük insan olmayıp ikiyüzlü, dalkavuk ve halkı aldatanlardır.)

188– Küçük fikirliler, büyük âdemleri kendi fikirlerine göre muvâzene edecekleri tabii olduğundan, efkâr-ı maâli ashâbına mûcib-i ye's ve fütûr olmamak lâzım gelir.

(Küçük fikirlilerin, büyük insanları kendi fikirlerine göre ölçecekleri tabii olduğundan, üstün fikir sahibi insanların ümitsizliğe ve gevşekliğe kapılmalarına gerek yoktur.)

189– Küçük kalmak isteyen kendini büyük görmeli, büyük olmak isteyen kendini küçük görmeli.

HARF-İ LÂM

190– Leylek, kırlangıç, kumru gibi tuyûr-ı ehlînin kendi ehlinden başkasıyla müvâneset ve tavattu' etmediğini ve yavrularının infâk ve işbâı hizmetine çalıştığını gören erbâb-ı hevâ ve heves, acaba kendi hâllerinden mahcûb olmazlar mı?

(Leylek, kırlangıç, kumru gibi ehlî kuşların kendi ailesinden başkasıyla yakınlık ve cinsel ilişki kurmadığını ve yavrularının yiyecek ve içecekleri için onların hizmetinde çalıştığını gören zevk ve eğlenceye düşkün olan insanlar, acaba kendi hâllerinden utanmazlar mı?)

HARF-İ MİM

191– Mâ melekini her isteyene bezl eden, müflis kalır.

(Varını yoğunu her isteyene veren insanın, sonuçta elinde hiçbir şeyi kalmaz.)

192– Mütelâşi olmamalı, lâkin muakkib ve müsri' olmalı.

(Aceleci olmamalı, fakat takipçi ve ısrarcı olmalı.)

193– Muhâtaradan sâlim olacak derecede hak-gûyilik, her bir insan için farzdır.

(Tehlikelerden emin olacak derecede doğruluk, her insan için farzdır.)

194– Müdârâ başka, müdâhane başkadır.

(Güler yüzlü olma başka, dalkavukluk başkadır.)

195– Merhamet, insanlık ma'deninin en kıymettâr cevheridir.

(Acıma ve bağışlama duygusu, insanlık madeninin en değerli mücevheridir.)

196– Merhameti, zayıf kalbe isnâd edenler vardır. Fakat vezâif-i kanûniye ile mukayyed olmayanlar hakkında bu söz pek yanlıştır.

(Merhameti zayıf kalpli olmaya bağlayanlar vardır. Fakat kanuni görevleri bulunmayanlar hakkında bu söz pek yanlıştır.)

197– Mesâlih-i vâkıada ahvâl-i sâbıka ve hâliyeyi ve bilhassa îcâbât-ı âtiyeyi tefekkür ve idrâka muktedir olmayanlar her ne kadar şöhret-i şâyia kazanmış olsa bile büyüklük tabakasına vâsıl olamamıştır.

(Ortaya çıkan olaylarda geçmişi ve şimdiki durumu ve özellikle gelecekle ilgili hususları düşünme ve anlama gücüne sahip olmayanlar her ne kadar ün kazanmış olsalar bile büyüklük tabakasına ulaşamazlar.)

198– Masrafın taklîli başlıca bir vâridâttır.

(Masrafın azaltılması, başlı başına bir gelirdir.)

199– Ma'lül ve gayr-i muktedir olanları istihdâm eylemek kırık zarfa su koymak kabîlindendir. Bu baptaki ta'n ve zarar vâzı'ına racîdir.

(Hasta ve güçsüz olanları çalıştırmak, kırık bir kaba su koymak gibidir. Bu konudaki her türlü şikâyet ve zarar, onları işe alana aittir.)

200– Müfsid, kendi istikbâlini öldürmek için en hunriz bir kâtildir.

(Bozgunculuk yapan, anarşi çıkaran kendi geleceğini öldürmek için en kanlı bir katildir.)

201– Muktedir ve kerim olduğu müsellem olan bir zâttan emel ve maksûduna vâsıl olamadığın halde muğber olma. Her meselenin cereyân-ı zâhirinden başka bir de iç yüzü vardır. Bin mehâmm-ı umûru teshîle himmeti kâfil olan bir kerîm-i zî iktidârın vakit ve saat olur ki bir kolay işi tesviye etmesine imsâk-ı zaman müsâid olmaz.

Gücü, kuvveti ve başarısı, herkes tarafından bilinen bir zattan, istediğin sonucu elde edemediğin zaman küsüp gücenme. Her meselenin dış görünüşünden başka bir de iç yüzü vardır. Binlerce önemli işi kolayca halletme güç ve kuvvetine sahip olan

bir kişinin, öyle zaman olur ki, kolay bir işi halletmeye zamanın durumu uygun olmayabilir.)

202– Muhabbet-i vatan harîtası, vicdanının perestişgâh-ı ta'ziminde mengûş olmayan bir âdemi, kime ve neye benzeteceğimi söylemeye hayâ ederim.

(Vatan sevgisinin haritası, vicdanının en önemli yerinde işlenmiş olmayan bir kimseyi, kime ve neye benzeteceğimi söylemeye utanırım.)

HARF-İ NUN

203– Namus, terbiye, hayâ, hayvân-ı nâtık olan insanın ravâbıt ve davâbıtıdır. Bu ravâbıt ile merbût olmayanların zabtı pek müşkildir. Zabt olunmazsa helâkı mukarrerdir.

(Namus, terbiye ve haya, 'konuşan hayvan' olan insanın bağlı kalacağı özellikleridir. Bu bağlar ile bağlanmış olmayanların korunması –elde tutulması- çok zordur. Şayet bunlar korunmazlarsa –elde tutulmazlarsa- mahvolmaları kaçınılmazdır.)

204– Nefsine lâyık görmediğin bir muâmeleyi başkası hakkında icrâ etmemeye muvaffak olursan, her bir muvâffâkiyet kapısı sana açıktır.

(Kendine lâyık görmediğin bir davranışı başkasına yapmama konusunda başarılı olabilirsen, her türlü başarının kapısı sana açılır.)

205– Nefse söz anlatmak, bütün âleme söz anlatmak kadar güçtür.

206– Nifâk-ı a'dâya meydan vermemek için, dostu muğber edecek hâlâttan ihtirâz, âkıl için lâzımdır.

(Düşmanların arayı bozmalarına fırsat vermemek için, dostu gücendirecek şeylerden sakınmak, akıllı olan herkes için gereklidir.)

HARF-İ VAV

207– Vicdan-ı tâhir ashâbı, ufak bir yolsuzluğu bile ihtiyâr etmek istemezler. Ufak bir leke, kıymettâr bir aynanın renk ve cilâsına mâni olmasa bile, kadrini tenkis eder.

(Vicdanı tertemiz olanlar, en küçük bir yanlışlığı bile yapmak istemezler. Çünkü küçük bir leke, çok kıymetli bir aynanın renk ve cilasına mâni olmasa bile, kıymetini azaltır.)

208– Vicdan-ı münevver, mihrâb-ı kemâlâtın pek parlak, yegâne bir kandil-i nurefşânıdır.

(Aydınlık bir vicdan, bütün güzellik ve olgunlukların, etrafa çok parlak ışık saçan bir kaynağıdır.)

209– Vücud-u insanda ruhun, aklın, kelâmın ictima' ettiğini tefekkür eden ashâb-ı ukûl, maddiyât ile mâneviyâtın bir yerde ictima' etmeyeceği davasından nükûl eder.

(İnsan vücudunda ruhun, aklın, sözün bir arada bulunduğunu düşünen akıllı insanlar, maddi şeyler ile manevi şeylerin bir arada bulunamayacağı fikrinden vazgeçerler.)

210– Vatan muhabbeti, gâyet kıymettâr bir tâc-ı kudsiyedir. Onu iksâ-yı re's-i hamiyet etmeye kesb-i istihkâk eylemek, hem pek kolay hem de pek güçtür.

(Vatan sevgisi çok kıymetli, kutsal bir taçtır. Onu her türlü işin başına koymaya hak kazanmak, hem çok kolay hem de çok zordur.)

211– Vatan muhabbeti hakkında yazılan neşîdeler, minber-i hikmetin en büyük birer hutbe-i kıymettârıdır.

(Vatan sevgisi hakkında yazılan şiirler, en hikmetli şeylerin konuşulduğu makamın en büyük ve kıymetli sözleridir.)

212– Vazifeye ve maîşete âid zamanlar istisnâ edilirse, eğer kitap mütalâa etmek olmasaydı, ashâb-ı ukûl için yaşamak ve zamanı imrâr etmek, pek müşkil idi. Evkâtını boş geçirenler nasıl geçirebilmekte olduklarına zevil ukûl olanlar bir derece hayrettelerdir ki, bu hayret hiçbir vakit onlardan zâil olamaz.

(Görev ve geçim derdi ile ilgili zamanların dışında, eğer kitap okuyup onları değerlendirme olmasaydı, akıllı olan insanlar için yaşamak ve zaman geçirmek çok zor olurdu. Zamanlarını boşa harcayanların bunu nasıl yapabildiklerine akıllı insanlar hayret ederler ki, bu hayret hiçbir zaman onlardan gitmez.)

HARF-İ HE

213– Her şeye hışım ve gazap gösteren âteşin mîzaclar, âlemin garibidirler.

(Her şeye öfke ve kızgınlık gösteren geçimsiz insanlar, bu âlemin şaşılacak olan varlıklarıdırlar.)

214– Her sadâdan nağme-i tevhid, her nevâdan gül-bang-ı tehlîl ve temcidden gayri bir şey hissettikçe, bu mâsivâ senin için bir ibâdethâne-i dâimî değildir.

(Duyduğun her güzel sesten, Allah'ın varlığını ve birliğini, her ahenkten, topluca söylenen kelime-i tevhid ve Peygamberimiz'e getirilen salavât seslerinden başka bir şey hissettikçe, bu âlem senin için sürekli bir ibâdethâne hükmünde değildir.)

215– Herkes iş görmeye çalışır, insan-ı kâmil görecek işi düşünmeye çalışır.

216– Her gün, kitab-ı ömrün bir sahifesidir. Onu vak'ayı-ı müstahsene ile tezyîne çalışmalı.

(Her gün, ömür kitabının bir sayfasıdır. Onu, güzel olaylarla süslemeye çalışmalı.)

217– Hemdem-i süfehâ olan ehl-i kemâl, kemâlinden ma'-küsen istifâde eder.

(Seviyesi düşük, alçak insanlarla birlikte olan olgun insanlar, bu olgunluklarından ters yönde faydalanırlar.)

218– Hengâm-ı ikbâlinde zaman-ı idbârını düşünmeyen, hakikatte hâlâ idbâra müteveccihtir.

(Mutlu ve güzel günlerinde, kötü günlerini ve zamanlarını düşünmeyen, aslında hâlâ kötü bir duruma doğru gidiyor demektir.)

HARF-İ YA

219– Yalan söyleyen, başkasını aldatsa dahi, ma'nen yine kendisi aldanmıştır.

220– Yokuş, dağ, diken, çirkin, şitâ gibi Cenâb-ı Mâlik'ül Mülk'ün îcâbât-ı kudretinden olan işlere itirâz eden perdebîrûnlar, bunlar meydanda olmasalardı, iniş, sahra, gül, güzel, nevbahâr misilli lâtif ve ruh-nevâz şeylere de itirâz ederlerdi. Bu mu'terizler, idrâk-i maâlideki aczini bilmeyen irfânsızlardır.

(Yokuş, dağ, diken, çirkin, kış gibi her şeyin sahibi olan Yüce Allah'ın kudretinin gereği olan işlere itirâz eden utanmazlar, bunlar meydanda olmasalardı, iniş, sahra, gül, güzel, ilkbahâr gibi güzel ve ruh okşayıcı şeylere de itirâz ederlerdi. Bu itiraz edenler, yüksek anlayış noktasındaki acizliğini bilmeyen anlayışsız ve cahillerdir.)

Vallahü a'lemü bissavâb

(Her şeyin doğrusunu en iyi Allah bilir.)

Ali EMİRÎ

SÖZLÜK

A

A'dâ : düşmanlar
A'dây-ı hânegî : evin içindeki düşmanlar
A'mâl-i hîle : hileli işler
A'zam : (daha, pek, çok, en) büyük
Âb : su
Âbâd etmek : ma'mur, şen, bayındır etmek
Abd-i âciz : zayıf, güçsüz kul
Acz : beceriksizlik, güçsüzlük, bir şeyi yapamamak
Âdâb-ı muâşeret : insanlarla olumlu ilişkiler içinde olmak, görgü kuralları
Adâvet : düşmanlık
Add ile : saymakla
Adem-i ibtilâ : tutkun olmamak, düşkün olmamak
Adem-i müsâade : müsadesizlik, izinsizlik
Adem-i sebât : sebatsızlık, kararsızlık, sözde durmamak, dayanıksızlık
Adem-i sıhhat : sıhhatsizlik, sağlıksızlık
Adüv : düşman
Âfitâb-ı cihantâb : dünyaya sıcaklık ve ışık veren güneş

Afv-ı rica etmek	:	bağışlanma dilemek, özür dilemek
Âgâh	:	haberdar, uyanık, vâkıf, bilen
Âğuş	:	kucak
Ahali	:	halk, millet
Âheng	:	uygunluk, düzen
Âheng-i gûnâ gûn	:	türlü türlü renklerin bir ahenk içinde olmaları
Ahmak	:	akılsız, sersem, şaşkın, anlayışsız
Ahvâl	:	durumlar, hâller
Ahvâl-i mudâr ve menâfi’	:	zararlı ve faydalı durumlar
Ahvâl-i sâbıka ve hâliye	:	geçmiş durumlar ve şimdiki durumlar
Ahvel-i ma’kûs	:	şaşı, biri iki gören, ters gören
Ahz-ı intikam	:	intikam almak
Akar	:	para getiren mülk (ev, dükkan, tarla vs. gibi)
Âkıl	:	akıllı
Âkıl-ı hakikî	:	gerçek akıl sahibi
Akl-ı kâmil	:	en olgun ve doğru karar veren, düşünen akıl
Aks-i eflâkı taharri etmek	:	gökyüzündeki yıldızların yansımalarını araştırmak
Aks-i encüm	:	yıldızların yansıması
Aktâr-ı eflâk	:	gökyüzünün her tarafı
Akvâl	:	sözler
Âlât	:	âletler
Âlî	:	yüce
Âmil olmak	:	yapmak, uygulamak, yerine getirmek
Âmiriyyet	:	âmir, emredici olmak, kumandanlık hâli
Andelib-i hoş nevâ	:	güzel sesli bülbül

Arz-ı mâhiyet-i imkân : özünde, mahiyetinde var olanları sunma
Arz-ı nur-ı dîdâr etmek : kendini göstermek, yüzünün aydınlığını göstermek
Âsâr : eserler, izler
Ashâb-ı âsâr : eser sahipleri
Ashâb-ı cehl : cahil, bilgisiz olanlar
Ashâb-ı hüner ve maârif : bilgili ve hünerli kişiler
Ashâb-ı ukûl : akıllı ve akıl sahibi kişiler
Ashâb-ı zevk : zevk sahibi olanlar
Âsuman : gökyüzü
Atâlet : tembellik, üşengenlik, durgunluk
Âteşîn mizac : sert yapılı, huysuz, geçimsiz
Âteşîn : ateşli, canlı, sert, (mec: şiddetli, hiddetli)
Avâkib-i hâl : hâlin, durumun akıbeti, sonuçları
Avâlim : âlemler, dünyalar
Avârız-ı kevniye : oluşan arızalar, bu dünyada insanın başına gelen belalar
Avdet etmek : dönmek, geri dönmek
Azamet : büyüklük
Azamet-i sermedî : daimî, ebedî, sürekli büyük olan, rabbanî, ilâhî
Azim-üş Şan : Şanı büyük olan (Allah Teâlâ)

B

Bâb : konu, kapı, bölüm
Bahs : konuşulan şey, söz
Bahtiyârân : bahtiyar, talihli, mesut, mutlu, kutlu olanlar
Bâki-i lâyezâl : sonu olmayan, bâki, kalıcı
Bâliğ olmak : erişmek, varmak, ulaşmak
Bârân-ı nevbahar : ilkbahar yağmuru

Bedâyi’	:	eşi benzeri olmayan güzel, mükemmel ve yeni şeyler
Bedbaht	:	bahtsız, talihsiz, bahtı kara
Bedriyyet	:	ayın en parlak olduğu hâli
Beğâyet	:	son derece
Beliğ	:	fasih, düzgün (söz veya eser) söz söyleyen
Beyân	:	izah etmek, açıklamak, anlatmak, açık söylemek
Beyân-ı ma’zeret etmek	:	mazeretini, özrünü bildirmek
Beynlerindeki	:	aralarındaki
Bezl etmek	:	bol bol vermek, esirgemeden vermek
Bî haber	:	habersiz
Bî hemtâ	:	eşsiz, dengi olmayan, benzersiz
Bî hüzün	:	gamsız, kedersiz, sıkıntısız
Bî kes	:	kimsesiz
Bî sûd	:	faydasız
Bihakkın	:	hakkıyla, tamamıyla
Binâenaleyh	:	bunun üzerine, bundan dolayı
Bürhân-ı müddeâ	:	iddia edilen şeyin delili

C

Canhıraş	:	yürek paralayan, iç tırmalayan
Cebr-i nefs	:	kendini zorlamak
Celb etmek	:	kendi tarafına çekmek, çekmek, götürmek
Celb-i rikkat	:	yufkalık, incelik, merhamet kazanma
Cemâl	:	yüz güzelliği, güzellik
Cemiyet-i milliye	:	milli toplum, ulusal toplum, halk
Cenâb-ı mâh-ı münevver	:	nurlandırılmış büyük ay

Cereyân etmek	:	akmak, akım, geçmek, gidiş, hareket etmek
Cereyân-ı zâhir	:	dıştaki oluşum, görünüşteki oluşumlar
Cevelân etmek	:	dolaşma, kaynama, yerinde durmayıp gezme
Cevher	:	maya, öz, elmas, değerli taş
Cevher-i giranbahâ	:	çok değerli bir cevher
Cihangir	:	meşhur, cihanı zapteden, fatih
Cihân-ı ahlâk	:	ahlâk âlemi, ahlâk dünyası, tüm ahlâkî değerler
Cihân-ı azamet	:	büyük dünya, kâinat, âlem
Cihan-ı ulûm ve maârif	:	ilimler ve bilgiler âlemi
Cilve-nümâ	:	cilve yapan
Cismen	:	cisim itibariyle, vücutça, bedence
Cümel	:	cümleler
Cümel-i hikmet-i nessâr	:	hikmet saçan, dağıtan cümleler
Cüret-i haksârâne	:	perişan ve cesaretsizce bir çıkışta, cürette bulunmak

Ç

Çare-i halâs	:	kurtuluş çaresi
Çehre-i nekbet	:	çirkin, kötü yüz

D

Dahil olmak	:	girmek, katılmak
Daire-i ta'lim	:	eğitim dairesi
Daire-i ulviyet	:	yüce, üstün daire
Dâkâyık	:	incelikler, ince ve anlaşılması güç şeyler
Dâmân	:	etek
Davâbıt/zavâbıt	:	kaideler, nizamlar, usuller
Def'aten	:	hep birden, toptan

Denâet	:	aşağılık, çirkinlik
Derecât	:	dereceler
Derk eylemek	:	anlamak
Dermiyan etmek	:	ortaya koymak, öne sürmek, söylemek, anlatmak
Dest-i iktidar	:	iktidar gücü, güç, kuvvetli el
Devâm-ı seyahat eylemek	:	seyahatine devam etmek
Deverân etmek	:	dönüp dolaşmak
Devre-i inkîlap	:	değişim, dönüşüm devresi, evrende meydana gelen her yeni oluşum
Dîde	:	göz
Dilâver	:	yiğit, yürekli
Dil-nüvâz/dil nevaz	:	gönül okşayan
Dost-ı rencide	:	rencide edilmiş, incitilmiş, kırılmış dost
Ducret	:	iç sıkıntısı, yürek darlığı
Dûn	:	aşağı
Düçâr-ı mesâibi-uzmâ	:	büyük zorluklarla karşılaşmak
Dürüşt	:	kaba, sert, katı, kalın
Düstûr-ül amel	:	gereği gibi uygulanacak olan kanun

E

Eâzım-ı ümem	:	milletin büyükleri
Ebeveyn	:	ana-baba
Ebnâ-yı cins	:	kendi cinsinden olanlar, kendi sülalesinden olanlar
Ecdâd	:	atalar, geçmişlerimiz
Eczâ-yı vücud	:	vücudun parçaları, bölümleri
Eda	:	Tarz, üslûb, şive, yerine getirme, ödeme
Ef'al	:	işler, ameller, fiiller
Efkâr-ı meâli ashabı	:	üstün fikirli insanlar

Eflâk : felekler, semalar, gökler, küreler, zamanlar
Efzâ : arttıran, çoğaltan
Ehl-i basar : görenler
Ehl-i hakikat : gerçekçi, doğru sözlü olanlar, doğruluk sahipleri
Ehl-i kemâl : olgun, yetkin, eksiksiz olanlar
Ehl-i mürüvvet : insanlıklı, mert, yiğit, cömert ve iyiliksever
Ehl-i riyâ : ikiyüzlü, gösterişçi, özü sözü bir olmayan
Ekser : çok, pek çok, en çok
Ekseri : çok defa, çoğu
Elhâsıl : netice itibariyle, kısacası
Emel : istek, arzu, gaye, menfaat
Emlâk : ev, tarla vs. gibi sahip olunan mülk
Encâm : son, nihayet, akıbet
Encüm : yıldızlar
Encümen-i ikbâl : büyüklük sevdasında olanların meclisi
Endâm : vücut, beden, insanın azası, biçim, boy pos, cisim
Enva' : çeşit
Enzâr-ı ihvân : kardeşlerin görüşleri, bakışları
Erâmil : bekarlar
Erbâb-ı basiret : ileri görüşlü olanlar
Erbâb-ı fakr : fakirler, yoksullar
Erbâb-ı hased : çekememezlik edenler, kıskançlar
Erbâb-ı hayr : hayır sahipleri
Erbâb-ı heva ve heves : heva ve hevesine düşkün olanlar
Erbâb-ı ilim : ilim sahipleri
Erbâb-ı insaf : insaflı, merhametli olanlar

Erbâb-ı işret ve sefâhat : içkiye, zevk ve eğlenceye düşkün insanlar
Erbâb-ı kin : kin ve nefret sahibi olanlar
Erbâb-ı ukûl : akıl sahipleri, akıllı insanlar
Esbâb-ı ma'neviye : manevi sebepler
Eser-i hayr : hayırlı bir eser, nişan, alâmet
Eser-i kem kıymet : kıymetsiz, değersiz eser
Esnâ-yı tahsilde : eğitim öğretim sırasında
Esnâ-yı tarîk : yol sırasında, yol boyunca, yolculuk sırasında
Etvâr-ı hükûmet : hükûmetin işleri, tavırları, hareketleri, tarzları
Evkât : vakitler, zamanlar, çağlar
Evkâtgüzâr olmak : vakit geçirmek
Evsâf-ı âliye : üstün özellikler
Evsâf-ı kâfiye : yeterli özellikler
Evvel emirde : her şeyden evvel, işin başlangıcında
Eytâm : yetimler
Eyyâm-ı hayat : hayatın günleri
Ezhâr : çiçekler

F

Fa'âl : çok işleyen
Fasîh : güzel, düzgün ve açık konuşan
Fâzıl : faziletli
Fazl : fazilet
Feda etmek : uğruna vermek, bağışlamak, gözden çıkarmak
Fekk-i ayn : gözü açmak
Felâket-i dâime : sürekli, devamlı, felâket
Fenâ : kötü
Ferah : gönül açıklığı, sevinç, sevinme
Fevk : üst, üst taraf, yukarı

Fevkalâde	:	olağanüstü, hârika
Fezâil-i ahlâk	:	güzel, faziletli ahlâk
Fezâ-yı nâmütenâhî	:	sınırsız gökyüzü
Fiil	:	iş, hareket, davranış, oluş, amel
Fiilen	:	iş, hareket, davranış olarak
Fikren	:	fikir ile, düşünerek, zihnen
Fikr-i icâd	:	yeni bir şey ortaya çıkarma fikri
Firifte	:	aldatılmış, kandırılmış, aldanmış
Fukarâ	:	fakirler, yoksullar
Füru mâye	:	sütü bozuk, soysuz, aşağılık
Fütur	:	ümitsizlik, usanç, zaaf, gevşeklik

G

Galat	:	yanlış, yanılma
Galiz	:	katı, yoğun
Garâib-i hikmet	:	hikmetli, şaşılacak şeyler
Garaz	:	maksat, niyet, kasıt, kötü niyet, kin
Garib	:	hayret verici, tuhaf, kimsesiz, zavallı, gurbette olan
Gâsıp	:	hırsız
Gayr	:	başka, diğer
Gayret-i mübtesîrâne	:	yapılması, gösterilmesi gereken gayret
Gayr-i muktedir	:	güçsüz, kuvvetsiz, yetersiz
Gencine-i nimet	:	nimet hazinesi
Gıpta etmek	:	imrenme, aynı hâli şiddetle arzu etme
Giribân	:	yaka, elbise yakası
Gurub etmek	:	batmak
Güft-ü gûy	:	dedikodu, (düşünce çatışması)
Gül-bang-ı tehlil ve temcid	:	bir cemaat tarafından Lâilâhe illâllah kelimesinin ve Peygamberimiz'i öven sözlerin topluca söylenmesi

Gülistan	:	gül bahçesi, gül tarlası
Gülistân-ı letâfet	:	güzel gül bahçesi
Gülistan-ı safâ	:	hoş ve güzel gül bahçesi
Gülşen-i rânâ	:	hoş ve güzel renkli gül bahçesi
Gülşen-i ziba	:	süslü, güzel gül bahçesi
Gülzâr	:	gül bahçesi
Ğadr	:	ihanet

H

Hâdim	:	hizmet eden, hizmetçi
Hafâyâ-yı hilkat	:	yaratılışın sırları
Hâiz olmak	:	malik olmak, sahip olmak
Hakâret	:	incitme, hor görme, küçük düşürme
Hak-gûyî	:	hakkı söyleme, doğru söyleme, doğru sözlü olma
Hakikat	:	bir şeyin aslı ve esası, mahiyeti; gerçek, doğru
Hakikat-i encâm-ı hilkat	:	yaratılışın nihâyetindeki gerçek, hikmet
Hakîm-i kâmil	:	her şeyi en çok bilen ve inceleyen
Hakkaniyet	:	hak ve adalete uygunluk, doğruluk
Hâlât	:	hâller, suretler, keyfiyetler, nitelikler
Hâl-i tabiî	:	doğal hâl
Hâlî	:	boş
Hâlis	:	içten, samimi
Hallâk	:	Yaratıcı
Hâmil	:	taşıyan, yüklü, götüren
Hamiyetkârane	:	gayretli, şerefli, kayda değer
Hâr	:	diken
Hariç	:	dışarı, dış

Harîs-i intikam olmak	:	intikam almaya çok düşkün olmak
Harita	:	bir yerin coğrafi durumunu gösteren çizgiler; dağarcık
Hasbihâl	:	görüşüp konuşma
Hasebiyle	:	dolayı, gereğince
Hâsıl	:	husule gelen, peyda olan, olan, çıkan, türeyen
Hasm	:	düşman
Hasr-ı vicdân etmek	:	kendini bir şeye mahsus kılma
Haşerât	:	haşereler
Havârık-ı ma'neviye	:	insanda hayranlık uyandıran manevi şeyler
Hava-yı feyznak	:	feyizli, bereketli hava
Havsala suz	:	takatı, tahammülü yakan, mahveden
Havsala-i beşer	:	insan aklı, zihni, anlayışı
Havsala-i idrak	:	anlama kapasitesi
Hay bî zevâl	:	ölümlü olmayan, diri, ölümsüz
Hayret fezâ	:	hayret veren, şaşırtan
Hayvânât-ı vahşiye	:	vahşi yabanî hayvanlar
Hayvân-ı nâtık	:	konuşan hayvan (insan)
Hazine-i medeniyet	:	medeniyet hazinesi
Hazm	:	kat'i karar, sebat, direnme, doğru ve sağlam karar
Helâk	:	mahvolma, ölme
Hemdem-i süfehâ	:	zevk ve eğlenceye düşkün olanlarla, parasını israf eden akılsızlarla arkadaşlık
Hengâm-ı âlâm	:	elemli, kederli anında
Hengâm-ı ikbâl	:	mutluluk ve yücelme anı
Hevâm	:	böcekler
Heveskâr olmak	:	istekli, arzulu olmak

Hışım : öfke, hiddet, kızgınlık
Hilâl : yeni ay şekli
Hilekâr-ı mâhir : çok ustaca hile yapan
Hilkaten : yaratılıştan, doğuştan
Himayeden beri olmak : korumamak
Hîn-i vefat : ölüm anında
Hisseyâb-ı saâdet olmak : mutluluktan hisse almak
Hoş-âmed : hoş gelen, iyi karşılanan
Hukûk-ı îbâd : kul hakkı
Hulâsa-i hâl : durumun, hâlin özü
Hulûs-i vicdan : içten, samimiyet
Hunrîz : kan döken, kan dökücü
Hurşid : güneş
Husûle gelmek : peyda olmak, çıkmak, türemek, meydana gelmek
Husumet : düşmanlık
Hususât-ı nefsâniye : nefse (kişiye) ait hususlar, işler, konular, meseleler
Hutbe : konuşma, öğüt, nasihat
Hutbe-i kıymettâr : kıymetli bir konuşma
Hüner : marifet, bilme, ustalık
Hüsn : güzel, iyi, güzellik, iyilik
Hüsn-i ahlâk : güzel ahlâk
Hüsn-i hizmet : güzel hizmet
Hüsn-i i'mal : güzel yapma, üretme
Hüsn-i icraat : güzel çalışma ve gayret
Hüsn-i isti'mal : güzel kullanma
Hüsn-i niyet : iyi, güzel niyet
Hüsn-i terbiye : güzel terbiye
Hüsn-i yusuf : Yusuf peygamberin güzelliği
Hüsni-hulk : güzel ahlâk, güzel yaratılış

İ

İ'lâ etmek	:	yüceltmek
İ'tidâl	:	yumuşaklık, uygunluk
İ'timâd	:	güven
İ'tisaf	:	doğru yoldan sapma, zulüm ve haksızlık etmek
İbadethâne-i daimî	:	sürekli ibadet edilen yer
İbretbîn olmak	:	ibret almak
İbretnümâ	:	İbret veren, ibret gösteren
Îcâbât-ı âtiye	:	gelecekte lâzım olan gerekli olan
Îcâbât-ı kudret	:	kudretinin gerektirdiği şeyler
İcra	:	bir işi yürütmek, yapmak, tatbik etmek
İcraya çalışmak	:	bir işi yürütmeye, gerçekleştirmeye, yapmaya çalışmak
İctima'	:	toplanma, bir araya gelme
İctinâb etmek	:	sakınmak, çekinmek
İdbâr	:	geriye gitme, talihsizlik
İdrak etmek	:	anlamak
İdrak-i maâlî	:	yüksek, derin anlayış
Îfâ	:	yerine getirmek, yapmak
Îfâ-yı vazîfe-i memûriyet	:	memurluk görevini yapmak
İfrât-ı isti'dât ve zekâ	:	ileri seviyede yetenek ve zeka
İfrât-ı zekâ	:	aşırı, üstün, yüksek zekâ
İhâta	:	kuşatma, sarma, çevirme, kavrama, kabullenme
İhraz	:	erişmek, nail olmak, kazanmak
İhsan eylemek	:	iyilik, lütuf, bağışlamak
İhtar	:	hatırlatma, dikkatini çekme, tenbih
İhtilât etmek	:	karışmak, katışmak
İhtimam	:	özen
İhtiraz etmek	:	sakınmak, çekinmek, korkmak

İhtiyar etmek : seçmek, tercih etmek
İhtiyat : ilerisini düşünerek davranma, tedbirli olma
İkdam : gayret ve sebat ile çalışmak, ilerleme kararlılığı içinde olmak
İksâ-yı re'si hamiyet : yapılacak bütün çalışma ve gayretin başına koyma
İktibâs-ı nur-ı kemâl : engin ışığından almak
İktihâm : göğüs germe, karşı durma
İlgâ etmek : lağv etme, kaldırma
İlkâ etmek : atmak
İltihak : katılmak
İltizam etmek : kendi için lüzumlu sayma
İmdâd : yardım, yardıma gönderilen kuvvet
İmsâk-ı zaman : zamanın durumu
İmtiyâz-ı mahsus : diğerlerinden ayrılmak, farklı olmak, ayrıcalık
İnâyet-i kübrâ-yı Kibriya : en büyük olan varlığın lütuf ve ihsanı
İnfâk : geçindirme, besleme
İnhimâk : bir şeyin üzerine fazla düşme, aşırı düşkünlük
İnsan-ı kâmil : yüksek fazilet sahibi, güzel ahlâk ve huy sahibi
İnsilâk : yola girme, yol tutma
İntibah : uyanma, uyanıklık
İntihap etmek : seçmek, tercih etmek
İntizar etmek : gözlemek, gözetmek
İrâe : gösterme
İrfân : bilmek, anlayış, tecrübe ve zekadan ileri gelen zihni olgunluk
İrtikâb : bir işe girişmek, kötü bir iş işlemek, yapmak

İsâbet etmek	:	denk gelmek, tam karşılık olmak
İsmet	:	masumluk, günahsızlık, temizlik
İsnâd etmek	:	dayandırmak, yüklemek
İsti'mâl	:	kullanılma, kullanışlılık, kullanma
İstiâne	:	dua, yardım isteme, sığınma
İstifâde	:	faydalanma, kazanma, fayda bulma
İstifâde-i gayr-i meşrûa	:	doğru olmayan, hakkı olmayan bir şekilde faydalanma
İstifâde-i nâ meşru	:	doğru olmayan, hakkı olmayan bir şekilde faydalanma
İstifâde-i zâtiyye	:	kendine ait bir fayda, faydalanma
İstihdâm	:	bir hizmette kullanmak, hizmet ettirmek
İstihkâr	:	alaya almak, hafife almak
İstihsâl	:	meydana getirme, üretim, elde etme
İstikâmet	:	doğruluk, namuslu hareket
İstikmâl	:	tamamlama, bitirme
İstimdâd	:	meded ve yardım istemek
İstirahat	:	dinlenme
İstisgâr etmek	:	küçük görmek, hafife almak
İstishâb	:	yanına alma, beraber götürme
İstisnâ'	:	ayırma, ayrı tutma, kural dışı bırakma
İstitâat	:	gücü yeterli olmak, güç yetirmek
İşba'	:	karnını doyurma, karnı doyurulma
İşret	:	içki içme
İştirâ	:	satın almak
İthâf	:	sunmak
İtiraz etmek	:	kabul etmemek, karşı çıkmak
İttihaz etmek	:	almak
İvaz	:	bedel, karşılık

İz'ac etmek : yerinden koparma, rahatsız etme, bunaltma
İzzet : değer, kıymet, yücelik, ululuk, hürmet, ikram

K

Kâbil : kabul eden, mümkün
Kabilinden : (bakımından, açısından) gibi, türlü
Kabule karîn olmak : makbul ve geçerli olmak
Kabza-i meşîet-i ilâhiye : Allah Teâlâ'nın irade ve kudretinde olmak
Kadem : ayak, adım
Kadir : kıymet, değer
Kadrini bilmek : kıymetini, değerini bilmek
Kâfil : kefâlet eden, üstüne alan
Kâid : ayakta duran
Kâin : olan, var olan, bulunan
Kal'a : kale
Kalb-i sefil : her şeyden yoksun olan kalb
Kamer : ay
Kâmil : olgun
Kâmil-i manevi : manevi yönden olgun olan
Kâmiyab : talihli, isteğine ulaşmış, bahtiyar
Kandil-i hayat : hayatını aydınlatan şey, hayatının feneri
Kandil-i nûr efşân : nur, ışık saçan kandil
Kasd-ı zarar etmek : zarar vermeye kasdetmek, bilerek zarar vermek
Kat' etmek : kesmek, ayırmak
Kâtil-i ma'nevi : manevi katil
Kâtil-i müteammid : bilerek, tasarlayarak öldüren
Kavl : söz

Kelâm-ı dürer-i bâri	:	inci gibi söz söyleyen, söylenmiş çok güzel sözler
Kelâm-ı hak	:	doğru söz
Kemâl	:	olgunluk, erginlik, fazilet
Kemâl-i ciddiyet	:	son derece ciddi
Kerîm	:	cömert
Kerîm-i zî iktidar	:	iktidar, güç sahibi; cömert, büyük kişi
Kesb	:	kazanmak
Kesb-i istihkâk etmek	:	hak kazanmak, hak elde etmek
Keşmekeş	:	çekişme, kavga, mücadele, kararsızlık
Kezâlik	:	keza, bu; bu da öyle
Kezm-i gayz etmek	:	öfkesini yenmek
Kezzâb	:	yalancı
Kıraat eylemek	:	okumak
Kıyâfeten	:	bir şeyin dış görünüşü, zahiri, şekil, suret
Kıymettar	:	kıymetli, değerli, pahalı
Kifâyet etmek	:	yeterli olmak
Kitâb-ı hakikat	:	hakikat kitabı, gerçeklerin yazıldığı kitap
Kitâb-ı irfan	:	bilme, anlama, kâinatın sırlarını bilme kitabı
Kitâb-ı kâinat	:	kâinat kitabı, yeryüzü gökyüzü, bütün kâinat
Kitâb-ı ömür	:	ömür kitabı
Kizb	:	yalan
Kubbe-i eflâk	:	gökyüzü, sema
Kudret	:	güç, kuvvet, takat; Allah'ın ezelî gücü; varlık, zenginlik; Allah yapısı; ehliyet, kabiliyet

Kudret-i fâtıra : Yaratma gücü, kuvveti, her şeyi yaratan, benzeri olmayan
Kudret-i vahdaniyet : bir ve tek olan Yaratan'ın gücü, kuvveti
Kudretyâp olmak : kudretli, gücü yetebilen
Kulûb-i kâsiye : katılaşmış, sertleşmiş kalpler
Kurb-i ilâhî : Allah'a ma'nevi yakınlık
Kurs-ı kamer : ayın etrafındaki daire, (ayın uzaktan görünen düz yüzü)
Kusûr-ı mücerred : yalnız, tek başına bir eksiklik
Küfrân-ı nimet : nimetin kıymetini ve değerini bilmeyip onu küçümsemek, önemsememek, nankörlük etmek
Kün fe kâne : ol denildiğinde olan
Küre-i zemin : yeryüzü, dünya
Kürsi-i hikmet : hikmetin konuşulduğu yer
Kütüphâne-i kudret : kudret kütüphanesi (Yaratıcı'nın eserlerinin bulunduğu kütüphane, kâinat)

L

Lâtif : yumuşak, hoş, güzel, nazif
Lehül hamd vel minne : bütün hamd ve minnet Allah'a aittir
Lehv : oyun, eğlence, faydasız iş
Letâfet : hoşluk, güzellik, yumuşaklık, hafiflik
Ligarazin : bilerek ve kasıtlı olarak, kin ve nefretle
Lisân : dil, konuşulan dil
Lisân-ı hâl : hâl dili, bir şeyin görünüşü ile bir mânâ ifade etmesi
Lu'b : oyun, eğlence

M

Ma'dud	:	sayılı, sayılmış, belli
Ma'kûs	:	tersine dönmüş, tersinden, akseden, yansıyan
Ma'kûsen istifâde etmek	:	ters yönde faydalanmak, tersine işlemek
Ma'lül	:	hasta
Ma'neviyyât	:	maddî olmayan, manevî olan hususlar, şeyler
Ma'rifet	:	herkesin yapamadığı, ustalık, hüner; bilme, tanıma
Ma'zur	:	özürlü, özrü olan
Maâli-i efkâr	:	yüksek derin fikirler
Maamâfîh	:	bununla beraber, böyle iken, böyle ise de
Maddiyât	:	maddî, elle tutulur, gözle görülür şeyler
Mağrib	:	batı
Mağrur	:	gururlu, kendini beğenen
Mağşuş	:	karışık, saf olmayan, katışık
Mahâret	:	ustalık, beceriklilik, el uzluğu
Mahbûb	:	sevilmiş, sevilen, sevgili
Mahbube	:	sevilmiş, sevilen, sevgili (kadın)
Mahcûb olmak	:	utanmak, sıkılmak
Mahcûr	:	hacr edilmiş, kullanmaktan men edilmiş
Mâh-i tâbân	:	parlayan ay, parlak ay
Mahrec	:	çıkış yeri, çıkılacak yer
Mahsûlât-ı müddehare	:	biriktirilmiş, toplanmış ürünler
Mahsûl-ü hakik-i vicdan	:	vicdanın gerçek eseri, ürünü
Maîşet	:	yaşayış, ömür, yaşamak için gerekli maddeler

Maksud	:	kasdolunan, istenilen şey, istek
Mâlik olmak	:	sahip olmak
Mâlik'ül-Mülk	:	her şeyin sahibi olan Allah Teâlâ
Mâmelek	:	bir kimsenin varı yoğu, bütün malı
Manâzır-ı eşya	:	doğanın manzaraları, görünümü
Mânia	:	engel
Mâr	:	yılan
Masdar-ı garâib-i şuûn	:	garip şeylerin kaynağı
Mâsivâ	:	dünya ile alakalı şeyler
Maslahat	:	iş, emir, keyfiyet
Masnûât	:	sanatlı olarak yapılan şeyler, yapılanlar
Masnûât-ı kübrâ-yı kâinat	:	büyük kâinatın sanatlı şeyleri,
Masnûât-ı mevcude	:	var olan bütün sanatlı şeyler
Masun	:	saklanmış, korunmuş
Maşrik	:	doğu
Mazhar olmak	:	elde etmek, nail olmak
Mazhar-ı afv ve müsâmaha	:	Bağışlanma ve hoşgörüye sahip olma
Mazhar-ı gazâb-ı ilâhî	:	ilâhî gazaba uğramak
Mazhar-ı takdir olmak	:	takdire lâyık olmak, takdir edilmek
Me'luf olmak	:	alışılmış, huy edinmiş olmak, alışık
Me'ser	:	güzel eser, iz, nişan
Me'vâ	:	yurt, mesken, makam, sığınacak yer
Me'yûs	:	ümitsiz, ümidi kesik
Mebde-i irfan	:	bilginin ve bilgili olmanın başlangıcı, temeli
Meblağ	:	miktar
Mebzûl	:	bol, çok sarf olunan, ucuz
Mecruh etmek	:	yaralamak
Medhal	:	girecek yer, giriş, başlangıç

Mehabet : azamet, ululuk, büyük görünme
Mehamm-ı umur : önemli, gerekli, lüzumlu şeyler
Mehd-i cehâlet : cehaletin, bilgisizliğin, beşiği, başlangıcı
Mekânet : güç, kuvvet, ağırbaşlılık
Mekârim-i ahlâk : iyi, güzel ahlâk
Melâike-i izâm : büyük melekler
Memât : ölüm
Memduh : övülmüş
Memnunen : memnun olarak, sevinerek
Men : engellemek, mani olmak
Menâfi-i zâtiye : kişisel çıkarlar, menfaatler
Menfaatpereset : çıkarcı, hep kendi çıkarlarını düşünen
Menfur : nefret edilen, istenmeyen, sevilmeyen
Menkuş : nakşolunmuş, işlenmiş
Mensûcat : dokunmuş şeyler, dokumalar
Merbût olmak : bağlanmak, iliştirilmek, eklenmek
Merd-i mukbil : mutlu, bahtiyar adam
Merd-i sâfil : alçak adam
Mertebe-i dirâyet : akıllı, bilgili, zeki, tecrübe sahibi olmak
Mesâib-i kevniye : bu âleme, bu dünyaya ait musibetler, felâketler
Mesâlih-i vâkıa : vaki olan, gerçekleşen işler
Mesîre-i dilârâ : gönüle hoş gelen gezinti yeri
Meskenet : miskinlik, fakirlik, yoksulluk
Mesleken : meslek, görev vazife olarak
Mestâne : sarhoşça, mahmur, baygın, sarhoş gibi
Meşhûd : bilinen

Meşy	:	yürümek
Metâ'ı ticaret	:	ticaret malı
Metânet	:	metinlik, sağlamlık, kuvvetli ve dayanıklı olma
Mevcûdât-ı mutlak	:	var olan her şey, kâinat, yaratılmış şeyler
Mevki-i müsâit olmak	:	yer ve durumu uygun olmak
Mevt	:	ölüm
Meyelân-ı kat'i	:	kesin eğilim, meyil, arzu
Meyl-i nefs	:	nefsinin isteklerine uymak
Meyvedâr	:	meyvalı, yemişli, yemiş veren
Meyyâl olmak	:	eğimli, eğilimli olmak
Meziyet	:	iyilik, iyi ve güzel hareket
Meziyet-i mümtâze	:	en seçkin belirgin özellik
Mezmum	:	yerilmiş beğenilmemiş
Mıntıka-i inzivâ	:	inzivaya, haktan uzağa çekilen yer
Mih	:	büyük
Mihrâb-ı kemâlât	:	olgunlukların en önemli yeri
Miknet	:	güç, kuvvet, kudret
Mikrâz-ı kudret	:	kudret makası (Yaratan'ın ölçüp biçmesi)
Misillü	:	benzer, gibi
Mu'teriz	:	itiraz eden karşı çıkan
Muâdil	:	denk
Muakkib	:	takipçi, arkasından koşan
Muâmele	:	davranma, davranış, resmi dairlerde görülen herhangi bir iş
Muâvenet	:	yardım
Mûcib olmak	:	gerekmek, gerektirmek
Mûcib-i izzet	:	izzet, onur, şeref sahibi
Mûcib-i ye's ve fütur	:	ümitsizlik ve kararsızlık sebebi
Mudaaf olmak	:	katlanarak artmak

Muğber	:	tozlu, tozlanmış; küskün, gücenmiş
Muhabbet	:	sevgi, sevmek
Muhâfaza etmek	:	korumak, saklanmak
Muhammer	:	yoğrulmuş, mayalanmış, kıvamını bulmuş
Muhâtara	:	tehlike, zarar, ziyan, korku
Muhit	:	çevre
Muhit-i süflî	:	kötü, olumsuz çevre
Muhtasar	:	özet, az, kısa, uzun olmayan
Mukâbele etmek	:	karşılık vermek
Mukarrer	:	kararlaşmış, şüphesiz, bildirilmiş
Mukâvemet	:	dayanıklılık
Mukayyed olmak	:	kayıtlı, bağlı olmak
Mukbili-hakikî	:	gerçek mutlu, bahtiyar olan
Muktedir	:	güçlü, kuvvetli, işe gücü yeten
Mukteza	:	iktiza etmiş, lâzım gelmiş, icab etmiş, gerektiği gibi
Muntazır olmak	:	gözlemek, beklemek
Musallat etmek	:	birinin üzerine düşmek, sataşmak, rahat bırakmamak
Mutazarrır	:	zarara uğramış
Muvaffak olmak	:	başarmak, başarılı olmak
Muvâneset	:	ünsiyet peyda etme, biribirine alış-ma
Muvâzene etmek	:	ölçmek, dengelemek
Muzır	:	zararlı, sakıncalı
Mübâyin olmak	:	başka türlü, ayrı, zıt
Müberrâ	:	temize çıkmış, aklanmış
Mübtelâ	:	tutulmuş, dertli, düşkün, tutkun
Mücelledât	:	ciltlenmiş kitaplar
Müdâhane	:	dalkavukluk, koltuklama
Müdâhin	:	yüze gülen, dalkavuk

Müdârâ	:	yüze gülme, dost gibi görünme
Müddet-i kalile	:	az bir süre
Müessir	:	etkili, tesirli
Müfsid	:	bozan, bozguncu
Müftehir	:	övünen, iftihar eden
Müheyyâ olmak	:	hazır, hazırlamış olmak
Mükellef	:	sorumlu, yükümlü
Mükevvenât	:	yaratılmışların hepsi, mevcudat, kâinat
Mümtâz	:	üstün, seçkin, seçilmiş
Münâsip	:	uygun
Münevver	:	aydınlatılmış, nurlandırılmış, parlatılmış, ışıklı
Münferit	:	tek başına, yalnız
Münhasır	:	yalnız bir kimseye veya bir şeye ait olan, sadece
Münhemik	:	aşırı düşkün
Mürebbiye	:	terbiye eden, eğiten
Mürtekip	:	çirkin işlerle uğraşanlar
Mürûr etmek	:	geçmek, gitmek
Müsâid	:	elverişli, uygun, yardım eden
Müsellem	:	teslim edilmiş, doğruluğu herkesçe kabul edilmiş,
Müsellem-i âlem	:	doğruluğu herkesçe kabul edilmiş olan
Müsri'	:	hız veren, hızlandıran
Müstağrak	:	gark olmuş, batmış, dalmış
Müstakîm	:	doğru, düz, dik
Müstefid	:	faydalanan, istifade edilen
Müstetir	:	gizli, saklı
Müşâvere	:	danışma, bir üş üzerinde konuşma
Müşevvik	:	teşvik eden

Müşkil	:	zorluk, güçlük
Mütalâa	:	bir işi etraflıca düşünmek, okumak
Müteazzım	:	büyüklük taslayan, kibirlenen, benlik satan
Mütecâsir olmak	:	cür'et göstermek, bir şeye kalkışan, yeltenen, küstah
Müteessif olmak	:	eseflenmek, kederlenmek, teessüf etmek
Mütefennin	:	fenle uğraşan, âlim, münevver, teknik ilimle uğraşan
Müteferridâne	:	tek başına ve yalnız olarak
Mütekeffil	:	kefil olan, üstlenen
Mütelâşî	:	telaşlanan, acele eden, aceleci
Mütevâzin	:	dengeli
Müteveccih	:	bir tarafa dönen, yönelen, birine karşı sevgisi iyi düşüncesi olan
Müzeyyen	:	süslenmiş, süslü

N

Nâçiz	:	çok küçük, önemsiz, değersiz şey, çaresiz
Nâfi	:	faydalı, kârlı, menfaatli
Nâgehan	:	ansızın, birdenbire
Nağme-i tevhid	:	ahenk, ezgi, güzel ses
Nâil-i emel olmak	:	arzu ve isteğini gerçekleştirmek
Nakd-i mevcut	:	var olan, elde mevcut olan para
Nam	:	isim, şöhret
Nâşi	:	..den dolayı, ...sebebi ile, ötürü, ileri gelen
Nâtık	:	söyleyen, konuşan
Nazargâh	:	bakılan, nazar edilen yer
Nazargâh-ı urefa	:	ariflerin görüş ve değerlendirmeleri

Nazar-ı garâbet	:	garibine gitme, tuhafına gitme, hoşa gitmeyen değerlendirme
Nazar-ı hakikat	:	doğru, gerçek bir bakış, değerlendirme
Nazar-ı hayret	:	hayranlıkla bakmak
Nazar-ı ıttıla'	:	bilgi sahibi olması için bakışına, değerlendirmesine sunma
Nazar-ı ibret	:	ibretle bakma, değerlendirme
Nazar-ı şâmil	:	çok geniş bir bakış açısı
Nazar-ı teessüf	:	üzüntülü, kederli bakış, değerlendirme
Nazar-ı tevhit	:	birlik, birleme bakışı, (Tevhit inancı çerçevesinde eşyaya bakma)
Nehâran	:	gündüzleyin
Nekbet	:	talihsizlik, şanssızlık, düşkünlük, felâket
Nerm	:	yumuşak
Neşîde	:	şiir, manzume
Neşr-i âsâr etmek	:	eserlerini yayınlamak
Netice-i hâl	:	durumun, olayın, neticesi, sonucu
Netice-i müteselsile	:	birbirine bağlı olan netice
Nevâ	:	ses, sadâ, makam, ahenk, nâme
Nevâziş	:	okşama, gönül alma, iltifat
Nevbahar	:	ilkbahar
Nezd	:	yan, yakın
Nifak-ı a'da	:	düşmanın arayı bozması, dostları birbirine düşürmesi
Nigehbân	:	gözcü, bekçi
Nigerân olmak	:	bakmak
Nihalân	:	taze, düzgün fidanlar, sürgünler
Nuhuset	:	uğursuzluk
Nur-ı âfitab	:	güneşin ışığı

Nur-ı mübin-i hidayet : açık ve net olarak hidayete götüren nur
Nur-i aynım : gözümün nuru
Nükhet : koku
Nükûl : vazgeçme, kaçınma, cayma, geri dönme
Nüsha-i nefise-i giranbahâ : çok güzel ve pahalı bir nüsha, örnek; muska, efsun

Ö

Özr : bir kusur veya suçun bağışlanmasını gerektiren sebep

P

Payidâr : iyice yerleşmiş, devamlı, kadîm, muhkem, sağlam
Pehnâ-yı semâvât : enli, geniş, yaygın gökyüzü
Pençe-i felâket : felaket pençesi, öldürücü pençe
Pençe-i zulm : zulüm pençesi
Perdebîrûn : utanmaz, açık saçık konuşan
Perestişhan olmak : aşırı düşkün olmak, taparcasına sevmek
Pervâsızlık : korkusuzluk, çekinmemezlik
Perestişgâh-ı ta'zim : taparcasına saygı gösterdiği yer
Peyda etmek : meydana çıkmak, meydanda olmak, açık, aşikâr
Pir-i muammer : yaşlı olarak yaşayan, ömür süren, ihtiyar, yaşlı
Pür kudsî : kudsiyet dolu

R

Rabıta-i hakikat : hakikat bağı
Rabıta-i iman : iman bağı

Râci : dönen
Radde : derece, rütbe, sıra
Re'fet : merhamet etmek, acımak, esirgemek
Re'yi sevab : doğru görüş ve düşünce
Revâbıt : bağlar, ilgiler, tertipler, usuller, düzenler
Revgân : yağ
Rezâil-i etvâr : kötü tavırlılar, davranışlılar
Ric'at etmek : geri dönmek, çekilmek, gerilemek
Riyakâr : ikiyüzlü, sahtekâr, gösteriş için iş yapan
Ruh-efzâ : ruhu artıran, canlandıran, ruhun hoşuna giden
Ruh-nevâz : ruhu okşayan, ruhun hoşuna giden
Rü'yet : görmek, işlemek, yapmak

S

Sa'y ve ikdam : çalışma ve gayret
Sadâ : ses, yankı
Sadâkat : dostluk, vefalık, içten bağlılık, doğruluk
Sademât-ı dehr : dünyanın, zamanın çarpmaları, belâları, patlamaları
Sadîk-ı âzâr : incitilmiş, gücendirilmiş arkadaş, dost
Safâ : gönül şenliği, eğlence, duru, temiz, saf olmak
Saha-i meserret : şenlik, eğlence meydanı
Saht : katı, sert, çetin, kuvvetli, güçlü, zor, sağlam
Sâî olmak : çalışmak
Sâil : isteyici, dilenci

Sâir	:	diğer
Sâkit	:	susan, ses çıkarmayan; düşen
Sâl	:	sene, yıl
Sâmit	:	susan, sesi çıkmayan
Sâni-i hakiki	:	gerçek yapıcı, yaratıcı, Allah
Sarf-ı mesâi	:	çalışmak, gayret etmek
Sayâdet	:	avlanmak
Sebât-ı azm	:	sözünde ve kararında durma, sağlam ve kat'i karar
Sebze-i kem baha	:	kıymetsiz yeşillikler, sebzeler
Sefâhat	:	zevk ve eğlenceye aşırı düşkünlük; akılsızlık
Sefih	:	zevk ve eğlenceye aşırı düşkün olan
Sefil	:	sefalet çeken, yoksul, alçak
Sekâmet	:	çürük, bozuk
Serâir-i ahvâl	:	durumlarla ilgili sırlar
Serâir-i ibret	:	ibret alınacak sırlar, sırlı şeyler
Serbâzâne	:	korkusuzca, cesurca, yiğitçe
Sergerdan	:	başı dönmüş, şaşkın, hayran
Serkeş	:	dikbaşlı, başkaldıran, inatçı, itaatsiz
Servet-ü sâmân	:	zenginlik, varlıklı olma
Sevâdî	:	siyah, siyah bir renk, siyaha bürünmüş
Seyyiât-ı nefs	:	nefsin kötülükleri
Sıfat-ı memduha	:	övülen takdir edilen özellik
Sınaî hararet	:	insan yapısı sıcaklık, yapay sıcaklık (sera...)
Simâ-yı hakikat	:	gerçek yüz, görünüm
Sinn	:	diş, yaş, ömür
Sû-i isti'mâl	:	kötüye kullanma
Suret-i haktan görünmek	:	doğrudan, haktan yana görünmek
Sükût	:	susmak, düşmek

Ş

Şa'şaadar : gösterişli, parlak
Şâyân : uygun, lâyık, yaraşır
Şâyân-ı takdir : takdire lâyık, takdir edilmeye değer
Şeâmet : uğursuzluk
Şecaat : yiğitlik, yüreklilik
Şecaat-ı hakika : gerçek yiğitlik ve yüreklilik
Şeklen : şekil olarak ve görünüş olarak
Şekl-i gûnâ gûn : türlü türlü şekil
Şekl-i lâtif : hoş bir şekil
Şem'a : mum
Şems : güneş
Şerm : utanma
Şeş cihet : altı yön
Şikest olmak : kırılmak, yenilmek
Şitâ : kış
Şöhret-i şâyia : şöhretin yayılması, adının, ününün her tarafa yayılması
Şûküfe-i nazar rüba : göz alıcı çiçek
Şükûfe : çiçek

T

Ta'lim : öğretmek, yetiştirmek
Ta'mir-i mâ-fâte çalışmak : kaybedileni, elden çıkanı düzeltmeye, tamir etmeye çalışmak
Ta'n : sövme, yerme, ayıplama
Ta'zir etmek : azarlamak
Taaccüb : şaşmak, şaşırmak
Tâat : Allah'ın emirlerini yerine getirmek, itaat
Taazzumen : büyüklenerek, kibirlenerek
Tab'an : yapı olarak

Tâc-ı kudsiye : kutsal tac
Tâdât eylemek : saymak
Tağyir-i hakikat : gerçeği değiştirmek
Tahavvül etmek : değişmek, dönmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek
Tahkik etmek : incelemek, ayıklamak
Tahkikât : araştırmalar, incelemeler, soruşturmalar
Tahrir : yazmak
Tahrir-i evrak etmek : kâğıtlara yazmak
Tahsil-i kemâlât : eğitimi tam ve mükemmel yapmak
Tahvil etmek : değiştirmek
Takaddüm etmek : önce gelmek, ileri geçmek, öne geçmek
Takarrüb etmek : birbirine yakın olmak, yaklaşmak
Takdir : beğenme, değer verme
Takdiren : beğenerek, değer vererek
Taklil : azaltma
Tali' : kısmet, kader, baht
Tarab âver : sevinç, şenlik, coşku getiren
Tarab : sevinç, şenlik, coşku
Tarassud : gözetmek, bekleme, gözleme, dikkatle bakma
Tard olunmak : kovulmak, uzaklaştırılmak
Tarik : terk eden, ayrılan
Tarik-ı gayr-i muhık : gerçek olmayan yol, yanlış yol
Taslit etmek : musallat etmek, sataştırma
Tatyib : hoş etme, hoşlandırma iyi davranma
Tavattu' : cinsel ilişki kurma
Tavk-ı lânet : lanet gerdanlığı
Tâvus-ı mülemmâ : rengârenk ve parlak olan tavus kuşu

Tayaran	:	uçmak
Te'sir	:	alamet, nişan bırakma, içe işleme
Te'yid-i ezel	:	ezeli kuvvet (Allah Teâlâ)
Tebcil etmek	:	ululamak, ağırlamak
Tecelli	:	bilinme ortaya çıkma
Tedâbir-i sâibe	:	hedefe uygun olan, doğru tedbirler
Tedricen	:	yavaş yavaş
Teenni-i hakîmâne	:	dikkatli ve hikmetli
Teessüf etmek	:	üzülmek
Tefahhur	:	övünmek, gururlanmak, büyüklenmek
Tefevvüh	:	ağıza alma, söyleme, dil uzatma, münasebetsiz söz söyleme
Tefevvühât	:	olur almaz söylenen sözler, boşboğazlılık
Tehâlük	:	can atma, istekle atılma, birbirini itip çiğneyerek koşuşma
Tehevvür	:	öfkelenme, köpürme
Tekemmül etmek	:	tamamlanmak, olgunlaşmak, mükemmelleşmek
Tekrîm-i bîintiha	:	sonsuz derecede saygı gösterme, ululama
Temcid	:	ululama, ağırlama
Temenni eylemek	:	dilemek
Temerrüd	:	dikbaşlılık, inat, direnme
Temin-i gâlibiyet etmek	:	galip gelmeyi başarmak, galibiyeti garantilemek
Temkin	:	ağırbaşlılık, ihtiyat, tedbir
Tenbih	:	uyarma, uyandırma
Teneffür etmek	:	iğrenmek, tiksinmek
Tenezzül etmemek	:	inmemek, gönül alçaklığı göstermemek

Tenkis	azaltma, azalma
Tenperver	kendini beslemeye, rahatına düşkün, tembel
Tensip	uygun görme, münasip uygun bulma
Tenvir	aydınlatma, ışıklandırma
Tenvîr-i dîde-i intibâh etmek	gözü aydınlanmış olarak uyanmak
Terahhum etmek	merhamet etme, acıma
Terazi-yi memuriyet	memuriyet terazisi
Tercihan	tercih etmek, üstün tutmak, fazla itibar etmek
Terk-i hakkaniyet	hakkı, doğruluğu terk etmek
Tese'ül	dilenme, isteme
Teshil	kolaylaştırma
Tesviye etmek	düzeltmek
Teşrifât-ı ihtişam	büyük olmanın gerektirdiği kurallar, protokoller
Tevâzu	alçak gönüllülük
Tevâzuan	alçak gönüllü olarak
Tevâzün-ü ma'nevî	manevi denge
Tevbih	tekdir, azarlama, uyarma
Tevdi-i umur etmek	bazı işlerin yapılması ile görevlendirmek
Tevhid	bir kılma, birleme, Allah'ın birliğine inanma
Tezâyüd-ü kesb	kazancın artması
Tezyif etmek	zayıf, değersiz olarak gösterme; eğlenme, alay etme
Tezyin etmek	süslemek
Tıfl-ı şirperver	süt çocuğu
Tırâşîde	yontulmuş, tıraş edilmiş

Tiryak : panzehir
Töhmet : birisine isnad edilen ancak kesin olarak işleyip işlemediği belirsiz olan suç, itham altında olma
Tuhm-ı sengin : taş gibi tohum
Tuyûr : kuşlar
Tuyûr-ı ehlî : vahşi olmayan ehlî kuşlar

U

Ufûl : batış, gözden kayboluş
Ulviyet : yükseklik, yücelik
Umur : işler

Ü

Üstâd-ı bî hemtâ : eşsiz, benzersiz üstad, hoca

V

Vâbeste : bağlı, bir şeye bağlı olan
Vak'ayı-ı müstahsene : güzel, beğenilmiş olaylar
Vakar : ağırbaşlılık, temkinlilik
Vâkıa : olmuş, var olan mevcud bir hadise, olay
Vâkıf : duran, ayakta duran, bir şey elde eden, haberli olan
Vâki : olan, mevcud ve var olan
Vakt-i felâket : felâket zamanı
Vâridât : gelirler, kâr
Vâsıl olmak : ulaşmak, elde etmek
Vâsıl-ı servet olmak : servet, zenginlik elde etmek
Vâsi : geniş
Vatan-ı mukaddes : kutsal vatan
Vaz-ı erkam etmek : rakam koymak, sayılarla belirtmek, rakamlandırmak

Vâzı’	:	koyan, koyucu
Vazife-i memuriyet	:	Memurluk görevi
Vazife-i übüvvet	:	babalık görevi
Vehleten	:	ansızın
Velev	:	olsa da, bile, hatta, ister, isterse
Vezâif-i kanuniye	:	kanuni vazifeler, görevler
Vicdan	:	insanın içindeki iyiyi kötüden ayırabilen ve iyilik etmekten lezzet alan ve kötülük etmekten elem duyan manevi his
Vicdan-ı münevver	:	aydınlık vicdan
Vicdan-ı selim	:	doğru, sağlam karar veren vicdan
Vicdan-ı tahir	:	temiz vicdan
Vuhûş	:	yabani hayvanlar

Y

Yâver	:	yardımcı
Yegâne	:	bircik, tek
Yek diğer	:	bir başkası
Yekta	:	tek, eşsiz, benzersiz
Yekûn	:	toplam, netice

Z

Zabt	:	sıkı tutma, idaresi altına alma, kendine mal etme
Zaferyâb-ı vusül olmak	:	zafer, başarı elde etmek
Zâhiren	:	görünüşte, görünüşe göre
Zâil olmak	:	sona ermek, devamlı olmamak, geçmiş olmak
Zaman-ı idbâr	:	talihsiz, mutsuz bir zaman
Zaman-ı ikbâl	:	talihli, mutlu zaman
Zaman-ı imrâr etmek	:	zamanı geçirmek

Zayi etmek	:	elden çıkan, kaybolan, yitik
Zemin	:	yeryüzü
Zemin-i bağ	:	büyük ve geniş yeryüzü
Zemin-i sâfil	:	alçak, aşağı zemin, yer
Zemin-i sath	:	yeryüzü, toprak
Zemin-i şûrezar	:	çorak yer
Zemzeme-i bülbül gûya	:	sanki bülbül sesli, nağmeli
Zerre-yi bedâyi'	:	eşi benzeri olmayan zerre
Zeval	:	sona ermek, gitmek
Zevât-ı âliye	:	yüksek mertebeli insanlar
Zevât-ı kibâr	:	büyük kişiler, zatlar
Zevil ukûl	:	akıl sahipleri
Zevk-i irfân	:	irfan, bilme, anlama zevki
Zillet	:	alçaklık, aşağılık
Zinde	:	dinç, diri, canlı, güçlü kuvvetli
Zînet-i câme	:	elbise zineti
Zînet-i mevki-i ehliyet	:	bulunduğu yere en uygun olan zinet, takı
Zîr-i pây	:	ayak altı, yeryüzü
Ziver-i fass-ı rağbet	:	çok arzulanan, beğenilen süs ve ziynet, takı
Ziyâde	:	artma, çoğalma
Zuafâ	:	zayıflar
Zulmet	:	karanlık
Zûr	:	kuvvet, güç
Züfunun	:	fenlere, tekniklere ve bilgilere sahip
Züğürt	:	fakir, hiçbir şeyi kalmamış
Zül sual	:	dilencilik